

Michacursus

goed en recht doen

“Diaconaat dichtbij” in de Michacursus

“Diaconaat dichtbij” in de Michacursus

A. Veenstra

“Diaconaat dichtbij” in de Michacursus

Afstudeerverslag van

Aalze Veenstra
Christelijke Hogeschool te Ede
Deeltijdopleiding CHE-ETF
Godsdienst Pastoraal Werk
Juni 2010

Begeleider:
Jaap Beukema
Docent aan de CHE

Opdrachtgever:
Tjirk van der Ziel
Namens het Dienstencentrum PKN
Projectleider Michacursus

Inhoudsopgave

Woord vooraf	5
Samenvatting	6
Inleiding	7
1. Opdrachtomschrijving.....	9
2. Analyse	11
<i>Wat is de Michacursus</i>	<i>11</i>
<i>Wat is geschikt en wat is toerusten?.....</i>	<i>12</i>
<i>Wat is diaconaat?.....</i>	<i>13</i>
<i>Wat is diaconaat dichtbij?</i>	<i>14</i>
<i>Diaconaat dichtbij in de praktijk.....</i>	<i>15</i>
3. Diaconaat dichtbij vanuit de Bijbel	17
<i>Pijler 1: God.....</i>	<i>17</i>
God de Schepper.....	17
God de Verzorger	18
God de Koning	18
Jezus de Dienaar	19
In de kracht van de Heilige Geest.....	20
<i>Pijler 2: Ikzelf.....</i>	<i>20</i>
De positie	20
De motivatie	21
De manier van werken.....	22
<i>Pijler 3: De ander.....</i>	<i>23</i>
De mens.....	23
De schepping	24
<i>Pijler 4: De praktijk</i>	<i>24</i>
Wie mogen we dienen?	24
Wat kan je doen?	24
<i>Diaconaat dichtbij.....</i>	<i>25</i>
Pijler 1: God	25
Pijler 2: ikzelf.....	25
Pijler 3: de ander.....	26
Pijler 4: de praktijk.....	26
<i>Conclusies.....</i>	<i>26</i>
4. De Michacursus belicht.....	27
<i>Analyse van de Michacursus</i>	<i>27</i>
Toetssteen 1	27
Toetssteen 2, 3 en 4	28
<i>Conclusie.....</i>	<i>32</i>
<i>Een andere diaconale cursus.....</i>	<i>33</i>
Just people.....	33
<i>Aanbevelingen.....</i>	<i>34</i>

5. Praktijkonderzoek	35
<i>Opzet van het onderzoek</i>	35
<i>Uitleg bij de vragenlijst</i>	36
<i>Resultaten van het onderzoek</i>	36
<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	45
6. Conclusies	47
7. Aanbevelingen	48
Literatuurlijst	50
Bijlage 1 De vragenlijst	52
Bijlage 2 Deelnemers	55
Bijlage 3 Resultaten van vragenlijsten	56
Bijlage 4 Het projectplan	58

Woord vooraf

Als deeltijdstudent Godsdienst Pastoraal Werk aan de CHE, kwam ik tijdens een stage in aanraking met diaconaat. Ik was gastheer in een inloophuis. Ik ontmoette mensen die elkanders gezelschap opzochten in een gezellige ruimte om met elkaar koffie te drinken, te eten, bij te praten of een spelletje te doen.

Als gastheer leerde ik wat het was om dienstbaar te zijn. Ik mocht gewoon een kopje koffie schenken. Zomaar, omdat de ander daar behoefte aan had. Zonder bijbedoelingen van evangeliseren. Ik zag dat diaconaal werk buiten de eigen kerkmuren een belangrijke taak is van de kerk in de wereld. Ik leerde over de wereldwijde gemeente van Christus door het samenwerken met christenen uit andere kerken. Ik leerde dat dienstbaar zijn in de eigen omgeving zo heel anders is dan dienstbaar zijn aan mensen ver weg, door bijvoorbeeld het geven van giften. Het directe contact met de ander was wederkerig, het legde een verbinding met mezelf, het deed wat met me. Ik leerde dat ik in wezen niet veel anders was dan de bezoekers van het inloophuis omdat ook ik een gediend mens was. Gediend door de Ander. Door Jezus Christus, die ook mij opriep me te laten dienen, net als bij de voetwassing. Ik leerde over God omdat Zijn hart van harte uitgaat naar diegenen die het moeilijk hebben en in de knel zitten. Hij is de grote Dienaar en Bevrijder.

Tegelijk ontdekte ik dat het moeilijk was om me dienstbaar op te stellen. Waar lagen de grenzen van dienstbaarheid voor mezelf, wat was mijn motivatie, was diaconaat toch een middel om te evangeliseren?

De vraag kwam bij mij naar boven of christenen op een of andere manier zouden kunnen worden toegerust om diaconaal actief te worden in de eigen omgeving. En of de Michacursus hiertoe zou kunnen bijdragen. Daar startte dit onderzoeksproject.

Dank aan mijn begeleider van de CHE, Jaap Beukema en mijn opdrachtgever namens het Landelijk Dienstencentrum PKN, Tjirk van der Ziel. Maar bovenal dank aan de dienstbaarheid van Annemarie en de kids die mij de ruimte hebben gegeven om dit project uit te voeren het afgelopen jaar. En niet te vergeten hun dienstbaarheid in al die studie jaren daarvoor.

Tot slot, dat het allemaal ten dienste en tot lof mag zijn van onze Here God.

Samenvatting

De Michacursus wil deelnemers toerusten om actief te worden in dienstbaarheid aan mens en milieu, dichtbij en ver weg. De vraagstelling van dit onderzoek is of de Michacursus de deelnemers daadwerkelijk toerust om in de eigen omgeving diaconaal actief te zijn. Om deze vraag te beantwoorden is eerst de bijbelse onderbouwing van diaconaat onderzocht. Hieruit bleek dat diaconaat gestoeld is op 4 pijlers: God, ikzelf, de ander, de praktijk. Als één van deze pijlers mist dan is diaconaal handelen uit balans en ligt de focus te veel op de praktijk of op jezelf.

Daarna is de Michacursus onderzocht aan de hand van 4 toetsstenen. Het bleek dat de Michacursus nadrukkelijk aandacht geeft aan diaconaat dichtbij maar dat de bijbelse onderbouwing van diaconaat verbeterd kan worden.

Vervolgens is er een praktijkonderzoek uitgevoerd onder deelnemers waaruit bleek dat men zich vooral toegerust voelde op het terrein van diaconaat dichtbij.

Kortom, de Michacursus helpt de deelnemers om toegerust te worden tot diaconaat in de eigen omgeving. Er zijn ook verbeterpunten aan te geven zoals meer aandacht geven aan de bijbelse onderbouwing van diaconaat.

Daarnaast zijn er aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoeken. Er is voorgesteld een vernieuwde cursus op te zetten. Deze cursus is opgebouwd rondom de 4 pijlers van diaconaat, bevat minder schriftelijk materiaal en maakt meer gebruik van beeldmateriaal. Ook krijgen huiswerkopdrachten en praktijkopdrachten een meer prominente plaats om zodoende door zelf te doen, veel te leren.

Inleiding

De dagbladen berichten dagelijks over het vele onrecht dat er plaats vindt in de wereld. Grote krantenkoppen spreken boekdelen:

“Monsterlijke misdaad, sinds de afschaffing van de slavernij werden nog nooit zoveel mensen geknecht als in deze tijd”¹.

Ook in deze tijd worden mensen als slaven verhandeld en misbruikt. Ook in de westerse wereld wordt mensen groot onrecht aangedaan.

Er is onrecht ver weg, maar er is ook onrecht dichtbij. Er is armoede, ook in ons land:

“Een stuiver in de collectezak. Financieel rondkomen kan ik niet meer en ik weet niet hoe ik nog verder moet bezuinigen”².

Hoe gaan christenen om met het onrecht dat anderen treft? De Bijbel spoort mensen aan om onrecht tegen te gaan. Onder andere de profeet Micha beschrijft in Micha 6:8, een duidelijke opdracht van de Here God: “trouw zijn” én “recht doen” én “nederig wandelen met God”.

Maar hoe kunnen christenen deze oproep om “recht te doen” daadwerkelijk handen en voeten geven, in hun eigen leven, in hun eigen omgeving? Daar waar ze dagelijks zijn. Daar waar ze bereikbaar, beschikbaar, zichtbaar en aanspreekbaar zijn voor hen die het onrecht treft. Daar kunnen, willen en mogen christenen niet weggijken en doorlopen. Niet ontsnappen maar betrokkenheid tonen. De evangelisch theoloog John Stott schrijft daarover het volgende: “Betrokkenheid betekent dat we ons in ontferming tot de wereld wenden, in ons dienstbetoon vuile en zere werkhands krijgen en diep in ons de beroering van Gods liefde ervaren die niet bedwongen kan worden”³.

In 1996 stelden evangelische leiders in de verklaring van Bournemouth het volgende: “We erkennen dat geen enkel gebied buiten Gods soevereine regering valt. Wij beschouwen de vleeswording en het vernieuwende werk van Christus als ons model voor betrokkenheid”⁴. Anders gezegd, christenen hebben de opdracht om recht te doen en bovendien in Jezus het model voor maatschappelijke betrokkenheid.

De dagbladen berichten dagelijks over het vele onrecht dat er plaats vindt. Maar ze berichten ook van betrokkenheid.

“Met oma op stap. Via opstapmetoma.nl kunnen jongeren kortingsbonnen verdienen als ze met opa of oma of een andere senior een uitstapje maken”⁵.

“Pannenkoekdag, leerlingen bakken pannenkoeken voor ouderen”.

Ook over betrokkenheid vanuit kerken wordt bericht,

“Kerken actief in prachtwijken, kerken organiseren inloopactiviteiten waar buurtbewoners terecht kunnen voor koffie”⁶.

Of over het delen van je leven met de armen zoals een artikel over Claiborne aangeeft.

“Het delen van je leven met de ander. Doe als Jezus en verbind je leven met de armen”⁷.

Of een ingezonden artikel.

“In het kader van Sophie aan tafel heb ik enkele onbekende buurtbewoners uitgenodigd. Het was een smakelijke kennismakingsavond. Ze hadden niet veel contacten in de buurt. Er wonen veel kerkelijke mensen en die gaan toch eigenlijk alleen met elkaar om”⁸.

¹ Verheij, M., ‘Monsterlijke misdaad’, *Nederlands Dagblad* (2010, 24 april), p. 27.

² Aalbers, M., ‘Een stuiver in de collectezak’, *Nederlands Dagblad* (2010, 3 maart), p. 7.

³ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd in bijbels perspectief* (Apeldoorn: Uitgeverij Novapress, 1999), p. 35.

⁴ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 29.

⁵ ‘Met oma op stap’, *Nederlands Dagblad* (2010, 27 maart), p. 2..

⁶ ‘Kerken actief in prachtwijken’, *Nederlands Dagblad* (2010, 24 maart), p. 2.

⁷ Horst, G. ter, ‘Claiborne schreef werkelijk een profetisch boek’, *Nederlands Dagblad* (2010, 12 maart), p. 4.

⁸ Nitrau, B., ‘Burenbezoek’, *Nederlands Dagblad* (2010, 27 maart), p. 7.

Vele christenen volgen cursussen om beter toegerust te worden hun christen-zijn in het dagelijks leven handen en voeten te geven. Er zijn cursussen op veel terreinen zoals pastoraat, gemeentegroei en geloofsgroei. Ook op het gebied van het dienstbaar zijn en recht doen, worden er cursussen gegeven. Eén ervan is de Michacursus. De Michacursus wil ertoe bijdragen dat de deelnemers worden toegerust om recht te doen en goed te doen aan mens en milieu. De vraag is of de Michacursus er ook toe bijdraagt dat deelnemers in **hun eigen omgeving** dienstbaar kunnen worden. Het accent van deze vraag ligt op de plaats waar men dienstbaar is. Hiermee is “de eigen omgeving” een tegenhanger van dienstbaarheid aan mens en milieu “ver weg”.

Het gaat in dit onderzoek over dienstbaar zijn aan de mensen in de eigen buurt en bijdragen aan het milieu in je eigen leefomgeving. Kortweg gezegd, het gaat om diaconaat dichtbij.

De vraagstelling die beantwoord wordt in dit onderzoek is: is de Michacursus geschikt om cursisten toe te rusten tot diaconaat dichtbij?. De vraagstelling wordt verder beschreven en toegelicht in hoofdstuk 1. In hoofdstuk 2 volgt een verdere analyse van de vraagstelling en worden gebruikte begrippen uitgelegd.

In hoofdstuk 3 wordt beschreven hoe de Bijbel spreekt over diaconaat in het algemeen en meer specifiek over diaconaat dichtbij. Wat geeft de Bijbel aan als motivatie en aanpak voor diaconaat dichtbij.

In hoofdstuk 4 wordt de Michacursus besproken. Er wordt besproken of diaconaat dichtbij voldoende naar voren komt in de cursus. Aan de hand van enkele toetsstenen wordt de cursus besproken en worden aanbevelingen gegeven. Ook worden er leerpunten aangegeven vanuit een andere diaconale cursus.

In hoofdstuk 5 wordt een praktijkonderzoek beschreven. Via vragenlijsten zijn deelnemers van de Michacursus bevraagd. Daarbij wordt onderzocht in hoeverre de deelnemers van de Michacursus hebben ervaren dat ze door de Michacursus zijn toegerust in diaconaat dichtbij. Tot slot volgen de conclusie van dit onderzoek en de aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

Door de vraagstelling te beantwoorden en aanbevelingen te geven kunnen deelnemers hopelijk meer worden geholpen om actief te worden in diaconaat dichtbij. Om zodoende gehoor te kunnen geven aan de oproep van God om recht te doen.

Dat er recht worde gedaan in de buurt, dat de Heer erom worde geprezen en de dagbladen erover schrijve.

1. Opdrachtomschrijving

Goeddoen.

“Gulheid voor de noodlijdenden ver weg weerspiegelt zich niet in gulheid dichtbij huis. Ik weet niet of dit gierigheid is, het lijkt eerder verlegenheid”⁹

De Nederlander geeft, volgens bovenstaande citaat, graag en veel aan goede doelen ver weg. Maar hoe zit het met de gulheid voor nood dichtbij? Nood en onrecht dichtbij, dat is het thema van dit onderzoek.

Aanleiding

De Micha Campagne roept christenen in Nederland op om hun verantwoordelijkheid te nemen voor de armoede in de wereld, veraf en dichtbij, en aan de slag te gaan, aan de hand van Micha 6:8. Aan de campagne doen diverse kerken en organisaties mee. In feite is dit de Nederlandse vertaling van de wereldwijde Micah Challenge, die ontstaan is nadat wereldleiders in 2000 de acht zogeheten Millenniumdoelen ondertekenden. Deze millenniumdoelen beogen in 2015 de grootste wereldproblemen fors te hebben teruggedrongen. Men wil ondermeer de armoede met de helft terugdringen en onderwijs, leefomstandigheden en gezondheidszorg verbeteren. De Michacursus wil bijdragen aan bewustwording van deze problemen en deelnemers toerusten om praktisch aan de slag gaan.

Omdat de Michacursus is ontstaan vanuit de Micha Campagne, is de insteek vooral mondiaal. Met andere woorden, de deelnemers aan de cursus verdiepen zich in complexe vraagstukken zoals armoede in het Zuiden, onrechtvaardige verhoudingen en structuren tussen rijk en arm, klimaatverandering, de ecologische voetafdruk en duurzaamheid. Deze komen in vier avonden aan de orde, waarbij overigens telkens wordt gekeken wat de Bijbel erover zegt. Na die vier avonden nemen zij een 'duikvlucht' naar beneden, naar het lokale niveau, om in de eigen leefomgeving aan de slag te gaan. Dat loopt uiteen van mensen helpen (ouderen, eenzamen, mensen in armoede) tot schoonmaakacties in de natuur en bewust duurzaam boodschappen doen (fair trade).

De vraag is nu of de mondiale 'aanvliegroute' rond grote complexe problemen, deelnemers helpt warm te lopen voor diaconaat in eigen omgeving. Het is dus daarmee de vraag of het cursusmateriaal aan deze eigen doelstelling beantwoordt.

Vraagstelling

Is de Michacursus in zijn huidige vorm geschikt om cursisten toe te rusten voor “diaconaat dichtbij” en welke aanbevelingen kunnen worden gedaan om dit doel zo mogelijk specifiekere te gaan bereiken.

Deelvragen hierbij zijn:

- In welke mate is diaconaat dichtbij expliciet uitgewerkt in het cursusmateriaal?
- Welke bijbelse visie op diaconaat komt in de literatuur naar voren?
- Welke bijbelse visie op diaconaat komt uit de cursus naar voren?
- In hoeverre wordt het doel ‘de deelnemers toerusten tot “diaconaat dichtbij”’ bereikt?

Doelstelling

Kennis en inzicht verschaffen in hoeverre de Michacursus voldoet aan de eigen doelstelling van het toerusten van de deelnemers voor diaconaat in de eigen omgeving. Daarnaast aanbevelingen verschaffen waarmee cursusmateriaal kan worden verbeterd of ontwikkeld met het oog op die doelstelling.

⁹ Rozema, H., ‘Goed doen’, *Nederlands Dagblad* (2010, 9 maart), p. 19.

Projectresultaat

Een rapport met een beoordeling in hoeverre de Michacursus de cursisten toerust tot “diaconaat dichtbij” met daarbij aanbevelingen voor eventuele verbeteringen.

Eisen/randvoorwaarden

- De hernieuwde versie van de Michacursus wordt gebruikt als onderzoeksmateriaal. Aandachtspunt hierbij is dat de deelnemers de vorige versie hebben gebruikt. Wellicht zijn hun opmerkingen al gedeeltelijk verwerkt in de hernieuwde versie.
- Aanbevelingen moeten afgestemd zijn op de doelgroep van de Michacursus.
- Aanbevelingen kunnen leiden tot verbetering van Michacursus maar zonodig tot een geheel vernieuwde cursus.
- Aanbevelingen moeten leiden tot een praktisch hulpmiddel zodat de deelnemers weten hoe ze concreet aan de slag kunnen met “diaconaat dichtbij”.
- Praktijkonderzoek behelst onderzoek van een beperkte groep deelnemers en leiders van de Michacursus zodat ook in persoonlijke contacten informatie kan worden uitgewisseld.¹⁰

Opdrachtgever

Het Dienstencentrum van de PKN is uitvoerder van de Michacursus en levert in dat kader menskracht en faciliteiten voor zowel de marketing als de verdere ontwikkeling van de cursus voor verschillende (kerkelijke) doelgroepen. Dit Dienstencentrum is opdrachtgever van dit onderzoek.

¹⁰ In bijlage 4 is de opdrachtoomschrijving verder uitgewerkt in een projectplan.

2. Analyse

Kaars als eerbetoon.

De schollebaar kaars – de kerk kent elk jaar een kaars toe als eerbetoon aan iemand die veel betekent voor de anderen. Het is een mooie manier om iets te laten zien van de betrokkenheid die als kerk hebt bij de wijk (Capelle aan den IJssel).

Pastoraal café

Dit initiatief is bedoeld voor mensen met psychische problemen. “Halverwege de middag wordt een kring gevormd, de Paaskaars aangestoken, er wordt een stukje gelezen, er wordt gezongen en er wordt gebeden (Zeist).¹¹

Een paar voorbeelden uit een dagblad, over dienstbaarheid in de eigen omgeving. De Michacursus wil daartoe bijdragen. Alvorens er wordt behandeld hoe de Michacursus daartoe bijdraagt en de vraagstelling wordt uitgewerkt, worden in dit hoofdstuk enkele termen omschreven en gedefinieerd.

Eerst wordt beschreven wat de Michacursus inhoudt. Er wordt beschreven wat het doel is van de cursus, hoe de cursus is opgezet en wie de deelnemers zijn.

Omdat de onderzoeksvraag gaat over het toerusten van deelnemers, wordt beschreven wat toerusten eigenlijk inhoudt.

Vervolgens wordt beschreven wat bedoeld wordt men diaconaat om vervolgens een beschrijving te geven van een specifiek aspect ervan namelijk “diaconaat dichtbij”.

Wat is de Michacursus

Doel van de Michacursus

De naam van de Michacursus is afgeleid van de oudtestamentische profeet Micha. Deze profeet roept het volk Israël op om zich te bekeren van hun dwaalwegen. De leiders van het volk misleiden de bevolking, rechtspraak is corrupt geworden en de arme mensen worden benadeeld. God wil dat de leiders en het volk zich bekeren van deze wantoestanden. Dit wordt kernachtig weergegeven in Micha 6:8:

“Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de Heer van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God”.

De deelnemers van de Michacursus leren wat deze oproep inhoudt voor hun eigen leven. Ze ontwikkelen een visie voor “recht doen en goed doen”, volgens de ondertitel van de cursus. Uiteindelijk wil de Michacursus er toe bijdragen dat de deelnemers gaan nadenken over en bijdragen aan een betere samenleving. Zodat mens en milieu recht wordt gedaan. Zowel op lokaal niveau als op nationaal en mondiaal niveau.

De Michacursus wil deelnemers laten ontdekken wat de Bijbel zegt over recht doen en goed doen en stimuleert hen concrete stappen te zetten. Voor wie kan ik een naaste zijn? Hoe kan ik een goede rentmeester zijn? Op welke wijze wil God dat wij de verstoorde relatie tussen mensen onderling en tussen mensen en de natuur herstellen, en hoe kunnen we verhoudingen rechtzetten die scheefgegroeid zijn?

Cursusopzet

De Michacursus vloeit voort uit de Michacampagne, een wereldwijde beweging met als doel kerken, gemeenten en hun leden te betrekken bij de strijd tegen wereldwijde onrecht zoals armoede, honger, milieuvervuiling.

In oktober 2007 vond de aftrap van de Michacursus plaats, tijdens een manifestatie waarbij een reeks stellingen op een Zwolse kerkdeur werd gespijkerd¹². Nadien is de cursus als een

¹¹ Gillisen, D., ‘Met een tropenhelm op Nederland in’, *Nederlands Dagblad* (2010, 27 maart), p. 2.

olievlek over Nederland verspreid. Meestal gingen bestaande bijbelkringen en studiegroepen aan de slag. Soms meldde een hele gemeente zich aan. Inmiddels hebben 3000 deelnemers de Michacursus gevolgd.

De cursus bestaat uit zeven bijeenkomsten en een praktijkdag. Op die dag steken cursisten de handen uit de mouwen door samen een activiteit te organiseren met bijvoorbeeld mensen met een beperking, of helpen bij een plaatselijke voedselbank.

Als een groep de Michacursus wil volgen, moet de groepsleider eerst een instructieavond volgen. De instructieavonden worden verspreid over heel Nederland regelmatig gegeven. Op de instructieavond krijgt de cursusleider informatie over inhoud van de Michacursus en worden ook alle praktische zaken rond het organiseren van de cursus en de praktijkdag besproken. Verder worden enkele vaardigheidsoefeningen gedaan, met name rond de valkuilen die zich voordoen bij het bespreken van een groot thema als 'gerechtigheid'.

De cursusleider is vervolgens verantwoordelijk voor de uitvoering van de Michacursus in de eigen groep. Er is dan geen centrale aansturing of coördinatie meer vanuit de organisatie van de Michacursus.

De Michacursus heeft inmiddels een tweede en herziene druk ondergaan.

Deelnemers

De cursus wordt gegeven vanuit kerken en gemeenten met verschillende achtergronden¹³. Oorspronkelijk wilde de Michacursus zowel christenen als niet-christenen toerusten. In de praktijk blijkt dat voornamelijk christenen de cursus volgen alhoewel ook sommige Alpha kringen, die bestaan uit christenen en niet christenen, de Michacursus volgen.

Doelgroep van de Michacursus bestaat dan ook voornamelijk uit christenen, vanuit vele kerken of geloofsgemeenschappen, die een stap willen zetten in goed en recht doen. Deelnemers volgen de Michacursus vanuit een sterke motivatie door het geloof of vanuit een sterke betrokkenheid bij sociaal onrecht in onze samenleving en wereldwijd.

Het is een cursus die geschikt is voor deelnemers vanaf 18 jaar. De groep 30-50 jaar voert wel de boventoon, afhankelijk van de kerkelijke gemeente en de context. Zo zijn in Vinexwijken veel deelnemers jongvolwassen, vanwege de vele jonge gezinnen in deze wijken. In een traditionele PKN dorpsgemeente zit een grote variatie in leeftijd van 20 tot zelfs 70 jaar.

Wat is geschikt en wat is toerusten?

Om te bepalen of de Michacursus geschikt is voor het toerusten tot diaconaat dichtbij, is het van belang te bepalen wat toerusten inhoudt en wanneer een cursus geschikt is.

Zonder de indruk te wekken volledig te zijn kan worden gesteld dat een cursus de cursisten toerust als ze groeien in competent zijn. In het geval van de Michacursus betekent het dat de deelnemers groeien in de competenties "goed doen" en "recht doen". Een competentie is een combinatie van kennis, vaardigheden en houding die je nodig hebt om goed te functioneren¹⁴. Ook door praktijkervaring op te doen leert men. Oefening baart kunst.

Om te bepalen of de Michacursus geschikt is om deelnemers toe te rusten tot diaconaat dichtbij kunnen vier toetsstenen worden aangewend. Deze komen voort uit de eigen doelstelling van de Michacursus en de hierboven genoemde eigenschappen van toerusten.

¹² Meer informatie hierover op <http://www.michacursus.nl/manifest/>

¹³ Volgens een interview met een projectleider van de Michacursus, mevr. C. van der Vlist: Er zijn twee groeperingen te onderscheiden met verschillende manieren van werven van deelnemers.

Bij onder andere Gereformeerd Vrijgemaakte kerken, Nederlands Gereformeerde kerken, Baptisten gemeentes en evangelicale groepen, wordt de Michacursus veelal gemeentebreed behandeld, d.w.z. met meerdere kringen. Hierdoor is er gemeentebreed aandacht voor de thema's van de Michacursus.

Als er geen kringenstructuur aanwezig is (zoals bij vele PKN gemeenten), wordt de Michacursus aangeboden via de diaconie of Vorming en Toerusting commissie. Gemeentelieden kunnen zich inschrijven voor deelname. Deze zelfstandige keuze tot deelname aan de Michacursus blijkt een positief effect te hebben op de motivatie voor het volgen van de cursus.

¹⁴ De Laat, C. de, *De competentiegerichte student* (Zutphen: Thieme Meulenhof, 2006), p. 8.

- Toetssteen 1: Diaconaat dichtbij komt aan de orde in het cursusmateriaal.
Is er focus op diaconaat dichtbij of ligt de nadruk vooral op diaconaat ver weg.
Mede vanwege de mondiale insteek van de Michacursus.
- Toetssteen 2: Diaconaat dichtbij wordt bijbels onderbouwd.
De Michacursus is mede gebaseerd op de Micha 6:8. Zijn deze en andere bijbelse fundamenten terug te vinden in de cursus? En gelden deze bijbelse fundamenten ook voor diaconaat dichtbij?
- Toetssteen 3: Er is toerusting tot de competenties goed doen en recht doen.
Ontwikkeling van kennis, vaardigheden en attitude mede door praktijkervaring op het terrein van diaconaat dichtbij.
- Toetssteen 4: De cursus is praktisch toepasbaar op vlak van diaconaat dichtbij.
De Michacursus heeft uiteindelijk als doel dat de deelnemers in actie komen.
Ook in de eigen omgeving.

Wat is diaconaat?

De vraagstelling van het onderzoek gaat over diaconaat dichtbij. Alvorens deze specifieke vorm van diaconaat te beschrijven wordt eerst de algemene term “diaconaat” beschreven. Het woord diaconaat betekent letterlijk “dienstbetoon”. Het is afgeleid van de griekse woorden *diakonia*, *diakonein*, *diakonos*.

In het Nieuwe Testament heeft het woord *diakonia* vooral de betekenis van “aan tafel dienen”. Maar het wordt ook gebruikt voor de dienst aan de ander, bijvoorbeeld in Lucas 8:3 waar staat dat de vrouwen Jezus dienden met hun goederen.

Het woord tafeldienst kan de indruk wekken dat het vooral gaat om een slaafse vorm van dienst, niet voor jezelf opkomen maar jezelf wegcijferen. Maar volgens de Australische theoloog Collins doet dit geen recht aan het woord *diakonia*. Tafeldienst houdt volgens Collins vooral in dat het gaat om goed gastheerschap, representant zijn van de gastheer, participeren in het aanzien van zijn meester¹⁵. Dit heeft niets te maken met een ondergeschikte en minderwaardige rol van de dienaar. Zo hoeft een diaken, een dienaar, zich niet slaafs te gedragen, maar mag deze zich een representant weten van de Gastheer, Jezus Christus.

Maar de kern van het bijbelse “dienstbetoon” kan niet alleen worden afgeleid uit de betekenis van het woord *diakonia*, maar is geworteld in het hart van zowel het Oude als het Nieuwe Testament¹⁶. Het gaat dan om naastenliefde, barmhartigheid, gerechtigheid, helpen, helen, genezen. Het gaat om zorg en hulp aan mensen in sociale en maatschappelijke knelsituaties¹⁷.

Hieronder volgen enkele definities van diaconaat vanuit verschillende achtergronden¹⁸:
Christelijk Gereformeerde Kerken

Diaconaat is dienst vanuit de liefde van Christus aan elkaar en aan alles opdat in de gezindheid en in de structuur van gemeente en samenleving het koningschap van Christus gestalte krijgt. Om dat doel te bereiken dienen de diakenen in de gemeente stimulerend en coördinerend te werken en dient de gemeente als leesbare brief in de samenleving te functioneren, zodat vanuit de gemeente in de samenleving uitkomt wat de beleving van waarachtige barmhartigheid en gerechtigheid betekent.

Evangelische Alliantie

Diaconaat is het in navolging van de dienende Heer, in gehoorzaamheid aan Zijn Woord en in de kracht van de heilige Geest binnen en vanuit de charismatische gemeente van Jezus Christus omzien naar mensen in hun fysieke, materiële en sociale noden binnen de context van de samenleving

¹⁵ Noordegraaf, A., ‘Inleiding’, in: G.C. den Hertog en A. Noordegraaf (red), *Dienen en delen* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2009), pp. 9-26, m.n. p. 12.

¹⁶ Noordegraaf, A., ‘Inleiding’, p. 14.

¹⁷ Noordegraaf, A., ‘Inleiding’, p. 23.

¹⁸ Noordegraaf, A., ‘Inleiding’, p. 22. Hier staan de definities van de Protestantse Kerk in Nederland, de Christelijk Gereformeerde Kerken, De Evangelische Alliantie en een definitie zoals beschreven in het Handboek Diaconiewetenschap Barmhartigheid en Gerechtigheid.

Een beschrijving van diaconaat in Soteria¹⁹

Diaconaat is een vorm van presentiebeoefening: er zijn voor de ander, in een goede en nabije relatie, in aandacht voor de zorg die de ander behoeft, in vormen van hulp die niet kleineert, maar opricht en de ander tot zijn of haar recht laat komen.

In het statement van het Leger des Heils²⁰ over hun gemeenschap is ook hun visie op diaconaat verwerkt.

The Church universal includes all who believe in the Lord Jesus Christ, confessing Him as Saviour and Lord, and witnessing to that sacred commitment through loving mutual submission and sacrificial service. Service, arising out of compassionate love of Christ for all persons, without discrimination or preconditions, to the distressed, needy and marginalised, and for social justice.

A Local army congregation will offer an integrated and holistic ministry with both spiritual and social service to the local population.

The Salvation Army strives to lead men and women into saving faith in Jesus Christ, working tirelessly and for the Christ's sake, to develop them in holy living, that might better serve suffering humanity while remaining unpolluted by the world.

Uit bovenstaande beschrijvingen van diaconaat (met name de onderstreepte thema's) en de aangegeven betekenis van het woord *diakonia*, kan het volgende over diaconaat worden gesteld.

- Diaconaat is een deel van het normale christelijke leven:
"integrated and holistic ministry", leven vanuit de liefde van Christus, Hem navolgen, beoefenen van barmhartigheid en gerechtigheid, gehoorzamen aan Zijn Woord.
- Diaconaat doe je samen:
het bloeit vooral op vanuit een gemeenschap van christenen.
- Diaconaat is recht doen:
recht doen aan andere mensen die behoeftig zijn, ongeacht afkomst, ras, omstandigheden. En recht doen aan jezelf, zonder slaafse dienst en "unpolluted by the world".
- Diaconaat is samen delen:
het gaat over present zijn, relaties aangaan, aandacht hebben voor de ander. Dit in tegenstelling tot het dienen en geven zonder relatie, zoals een ober bedient. Het gaat over delen in de zin van het engelse woord "to share" wat het "gezamenlijk gebruik" van iets benadrukt. In dit geval het gezamenlijk verdelen van recht en onrecht. De behoeftige maakt gebruik van de overvloed van de dienaar. De dienaar deelt in het onrecht van de behoeftige door van zijn overvloed af te staan en wellicht af te zien. Bijvoorbeeld, door tijd door te brengen met iemand die daar behoefte aan heeft, maak je samen gebruik van de overvloed aan tijd, energie en aandacht die de een kan geven en die de ander zo ontbeert.

Wat is diaconaat dichtbij?

Diaconaat betekent volgens bovenstaande omschrijving, dat christenen vanuit de christelijke gemeenschap, recht doen aan en samen delen met de behoeftige. Het werkveld van diaconaat kan de eigen kerkelijke gemeente zijn, of de eigen leefomgeving net buiten de kerkmuren of ver daarbuiten, zoals nationaal, internationaal of globaal.

Met diaconaat dichtbij wordt een specifiek werkveld bedoeld. Het gaat dan vooral om diaconaal werk in de eigen leefomgeving, buiten de eigen kerkmuren. Dit kan zijn de buurt of stad waarin men woont of de buurt of stad waar de kerk zich bevindt.

¹⁹ Noordegraaf, A., "Diaconale presentie in bijbels perspectief", *Soteria* 24/2 (2007) pp. 6-15, m.n. p. 11.

²⁰ Clifton, S., (2008), *The salvation army in the body of Christ: An ecclesiological statement*, www1.salvationarmy.org/ihq/.../Ecclesiological-Statement.pdf

Diaconaat dichtbij:

vanuit de christelijke gemeenschap recht doen aan en samen delen met de behoeftige in de eigen leefomgeving (straat, buurt, stad).

Een bijzonder aspect van diaconaat dichtbij is het samen delen. Doordat er direct contact is, is het mogelijk om relaties aan te gaan en aandacht voor de ander te hebben. Ook kan er echt gedeeld worden met de ander, door de ander letterlijk in je eigen leven toe te laten. Ook het present zijn, het bereikbaar zijn voor de ander, het zichtbaar zijn in al je doen en laten, is een aspect dat goed aansluit bij diaconaat dichtbij.

Het gaat bij presentie om een aantal kenmerken die vergaande gevolgen kunnen hebben voor diegene die dienstbaar wil zijn²¹. De manier van dienstbaar zijn die past bij present zijn, is afstemming op de ander. Je gaat naar de ander toe, op een manier en tijdstip die bij de ander past. Je probeert onvoorwaardelijk er te zijn voor de ander, je probeert aan te sluiten en je in te leven in de ander, en geeft erkenning waar anderen hen uitspewden. Dit vraagt flexibiliteit, moed maar is tegelijk een avontuur.

Diaconaat dichtbij in de praktijk

Er wordt al veel gedaan tegen onrecht in je eigen omgeving, vanuit de lokale en landelijke politiek. De regering doet veel, maar zaken als behoeften en aandacht is niet gegarandeerd voor iedereen. Er bestaat niet zoiets als recht op sociale contacten²². Of zoals minister Piet Hein Donner het zei²³:

“De overheid moet beslissen voor anderen, over anderen en tussen anderen en draagt daarbij het zwaard. Daarom missen overheden het vermogen om echt hulp te bieden. Want hulp is aandacht voor mensen en hun specifieke noden”.

En daar komen christenen in beeld met de diaconale taak, in de eigen omgeving. De kerk zal in de toekomst dan ook groeien in diaconaat dichtbij, is de verwachting. Men zal intern diaconaat opzetten en tegelijk ook diaconaat dichtbij opbouwen²⁴. De vraag naar aandacht en hulp zal groeien, ook vanwege de vergrijzing²⁵.

De kerk heeft een mooie taak en kan zodoende laten zien wat is om christen te zijn in de praktijk. Het mag niet zo zijn dat de getuigende woorden die we als kerk hebben, stuk breken op onze daden, vooral in onze eigen omgeving²⁶. De kerken moeten beseffen dat ze steeds meer een gemarginaliseerde plaats krijgen in de samenleving en in de eigen omgeving²⁷. En door diaconaal (en pastoraal) actief te zijn kan de kerk zich weer present tonen en zichtbaar blijven.

Het aantal diaconale projecten in de eigen omgeving is de laatste jaren gegroeid²⁸. Toch kan er nog meer gebeuren. De kerken moeten zich meer afvragen wat ze kunnen betekenen voor de eigen omgeving. Ze moeten zichzelf de vraag stellen hoe ze de eigen middelen (menskracht, gebouwen, tuin, kennis) kunnen inzetten voor de buurt. Dit vraagt een nieuwe manier van denken voor vele kerken²⁹.

²¹ Baart, A., 'Diaconaal handelen', in: H. Crijns, e.a. (red.), *Barmhartigheid en gerechtigheid* (Kampen: Kok i.s.m. Disk, 2004) pp. 282- 293, m.n. p.287.

²² Kuiper, R., Jager- Vreugdenhil, M., 'De Kerken aan zet', in: E. van Hoek- Burgerhart, e.a. (red), *Nabije Naasten* (Barneveld: De Vuurbaak, 2007) pp. 10-20, m.n. p.17

²³ Donner, P. H., 'Niet geld ontbreekt, maar aandacht', *Nederlands Dagblad* (2009, 3 december), p. 9.

²⁴ Prins, D. A., 'De inrichting van diaconaal werk', in: E. van Hoek- Burgerhart, e.a. (red), *Nabije Naasten* (Barneveld: De Vuurbaak, 2007) pp. 99- 110, m.n. p. 100.

²⁵ Vanuit het diaconaal steunpunt', van en voor diakenen van de GKV, is een handreiking uitgegeven voor diaconaat in de eigen omgeving, *Handreiking: Diaconaat in je eigen omgeving: Suggesties en voorbeelden voor het vormgeven va diaconaat in de omgeving van de kerk*, <http://www.diaconaalsteunpunt.nl/index.asp?intStyleitID=10028>

²⁶ Veer, M. van der, 'De liefde jegens allen', in: E. van Hoek- Burgerhart, e.a. (red), *Nabije Naasten* (Barneveld: De Vuurbaak, 2007) pp. 21-34, m.n. p. 21.

²⁷ Bijma, B., 'Diaconaat in de buurt', *Woord en dienst* (2007, november) pp. 9-11, m.n. p. 10.

²⁸ Bijma, B., 'Diaconaat in de buurt', p. 10.

²⁹ Zie hiervoor ook het boek van Rene van Loon, *Kerk voor de buurt*.

Enkele voorbeelden van diaconale projecten dichtbij zijn verzameld in een brochure *Diaconaat dichtbij*³⁰. Eén ervan is een maaltijdproject in Amsterdam. Vanuit de Amsterdamse evangelisatiepost van de Gereformeerde Gemeenten, organiseert men wekelijks een maaltijd voor eenzamen en mensen die aan de rand van de samenleving staan.

Het blijkt uit onderzoek dat 30% van de Nederlanders in enigerlei mate eenzaam is³¹. Enkele honderdduizenden Nederlanders hebben slechts één contact per maand.

Ook in Gouda is een mooi initiatief vanuit de Westerkerk, waar contacten worden gelegd met de allochtone bewoners van de wijk, met scholen en jongeren. Muziek en spelletjes, sport verbindt mensen met elkaar.

In Ede zetten jongeren zich in voor de medemens om zo “handen en voeten te geven” aan Jezus’ opdracht³². Ze geven hulp aan mensen die het moeilijk hebben zoals gehandicapten, ouderen of eenoudergezinnen.

Stuk voor stuk mooie voorbeelden van diaconaat dichtbij in de praktijk.

³⁰ Enkele diaconale voorbeelden zijn verzameld in een brochure *Diaconaat dichtbij: Voorbeelden van diaconale projecten*, uitgegeven door Sensor/ NVP.

³¹ Willemse, A., ‘Groei van het aantal eenzamen roept om actie’, *Nederlands Dagblad* (2009, 24 december), p. 11.

³² Schutten, J., ‘Je wijk dienen, maar hoe?’, *CV Koers* 11/ 5 (2010) pp. 64- 67, m.n. p. 64.

3. Diaconaat dichtbij vanuit de Bijbel

*Oprichter Voedselbank leerde “door de ogen van de Heer te kijken”.
“Ik heb geleerd om door de ogen van de Heer te kijken. Door mijn
aandoeningen ben ik een wrak , maar God denkt daar heel anders over, Hij
gebruikt mijn leven om me in dienst van de naaste te stellen door mijn werk bij
de Voedselbank. Ik wist dat ik gezegend werd, want zodra ik begon met de
plannen voor de Voedselbank, veranderde alles wat ik aanraakte in “goud”.
Dat was mijn hele leven nog nooit gebeurd. Als je zo gezegend wordt, neemt
de passie nog meer toe³³.*

Zomaar een voorbeeld uit een dagblad van dienstbaar zijn waarbij de motivatie voortkomt uit Gods liefde voor de ander en Gods liefde voor jezelf. In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de Bijbel zegt over dienstbaar zijn en diaconaat. Het eerste deel beschrijft diaconaat vanuit Bijbels perspectief. Het tweede deel beschrijft de specifieke aspecten van diaconaat dichtbij. Het bepalen van bijbelse visie op diaconaat is van groot belang.

- Het geeft een beeld van Gods visie op dienstbaar zijn. Dit is voor christenen motief en fundering om dienstbaar te worden.
- Het geeft het hart en de noodzaak weer van dienstbaarheid.
- Het leert over de manier waarop dienstbaarheid kan worden uitgevoerd en over het ontvangen van de kracht en de gaven daartoe.
- Het kan verhinderen dat christenen, waarschijnlijk denkende goed te doen, in valkuilen vallen. Bijvoorbeeld de valkuil van het blinde activisme, de wettische dienstbaarheid, diaconaat als middel tot evangelisatie of diaconaat gelijkstellen aan humanistische dienstbaarheid.

Aansluitend bij de Michacursus en aan de hand van Micha 6:8, kunnen 4 pijlers worden onderscheiden die essentieel zijn bij diaconaal handelen. Micha roept namens God zijn volksgenoten op om onrecht tegen te gaan en recht te doen aan de behoeftige. De 4 pijlers die hierin te herkennen zijn:

- God (die spreekt via Micha)
- ikzelf (de Israëliet)
- de ander (de onderdrukte Israëliet)
- de praktijk (rechtspreken en stoppen met onrecht).

Elk van deze 4 pijlers wordt achtereenvolgens behandeld.

Pijler 1: God

De eerste pijler van diaconaat is God. God drie-enig die dienstbaar is aan Zijn schepping. Eerst wordt beschreven de dienstbaarheid van God die als Schepper, als Zorger en als Koning heerst en zorgt en dient. Daarna wordt nadruk gelegd op Jezus Christus als voorbeeld van dienstbaarheid. Tot slot wordt de Heilige Geest beschreven die kracht geeft om dienstbaar te zijn.

God de Schepper

God is de Schepper van het hele universum, van de hemel en de aarde, van mens en dier. De lucht die we inademen, de grond waarop lopen, het is van Hem, het behoort Hem toe. Niet aan ons mensen.

Ps24:1 Van de Heer is de aarde en alles wat daar leeft, de wereld en wie haar bewonen, Hij heeft haar op de zeeën gevestigd, op de stromen heeft hij haar verankerd.

³³ Aalbers, M., ‘Een stuiver in de collectezak’, *Nederlands Dagblad* (2010, 3 maart), p. 7.

Hij heeft de hemel en aarde gemaakt en blijft eigenaar. Hij is in de hemel en gaf de aarde aan de mens en dier om van te leven.

Ps 115:16 ..Hij die de hemel en aarde gemaakt heeft. De hemel is de hemel van de Heer, de aarde heeft Hij aan de mensen gegeven.

De mens mag er gebruik van maken en het beheren maar is geen eigenaar. Het land, de aarde, het milieu mag niet worden uitgebuit. Dit komt tot uiting in het sabbatsjaar en het jubeljaar. In dit jaar was er rust voor de akkers. De aarde mocht tot rust komen en de opbrengst was voor de armen en de dieren.

Ex 23:11 Maar het zevende jaar moet je het land braak laten liggen en het met rust laten, dan kunnen de armen onder jullie ervan eten; wat zij nog overlaten is voor de dieren van het veld.

God schiep de hemel en de aarde. Maar de zondeval legde een vloek op de relatie tussen God en zijn schepping. En nog steeds rust de aarde onder deze vloek van het paradijs. Tegelijkertijd zien we uit naar de verwezenlijking van het Koninkrijk van God als onze lichamen en de gehele schepping vernieuwd zullen worden en verval, zonde en dood er niet meer zullen zijn³⁴. Schepper God laat niet af wat Zijn hand begon.

God de Verzorger

God schiep de hemel en aarde en sindsdien zorgt Hij voor de zijn Schepping. Het milieu, de aarde, de planten.

Ps 104: 13 U bevoeit de bergen vanuit uw hoge zalen, de aarde wordt verzadigd en vruchtbaar: gras laat u groeien voor het vee en gewassen die de mens moet verbouwen.

Hij zorgt voor de mensen en de dieren. Hij is trouw aan mens en dier.

Ps 33: 20 Wij verwachten vol verlangen de Heer, Hij is onze hulp en ons schild.

Ps 36: 7 U, Heer, bent de redder van mens en dier.

Zijn volk Israël heeft Zijn zorg ervaren onder andere in de reis door de woestijn. De Here gaf het voedsel dat ze nodig hadden³⁵. En zo zorgt God ook nu voor de mensen.

Ps 136:25 Hij geeft brood aan al wat leeft- eeuwig duurt Zijn trouw.

Hij zorgt voor de mensen in verdrukking, de mensen die klem zitten, mensen die geen uitweg meer zien, mensen die letterlijk en figuurlijk gebukt door het leven gaan omdat het leven te zwaar is. God ziet hen, Hij ziet naar hen uit, Hij ziet naar hen om.

Ps 146: 7 Hij die recht doet aan de verdrukten, brood geeft aan de hongerigen. De Heer bevrijdt de gevangenen, de Heer opent de ogen van de blinden, de Heer richt de gebogenen op, de Heer heeft de rechtvaardigen lief, de Heer beschermt de vreemdeling, weduwen en wezen steunt Hij...

God de Koning

God heerst als koning over zijn Schepping. Hij heerst als barmhartig koning die tegelijk gerechtigheid zoekt.

Barmhartigheid is een daad vanuit liefde en bewogenheid om de ander te helpen uit de nood³⁶. Het heeft te maken met diepe gevoelens en een intense band tussen helper en de ander. Er is een diepe band tussen God en hen die verdrukt worden.

Gerechtigheid is in de Bijbel (vooral het Oude Testament) als de dingen gebeuren die passen bij Gods beloften. Gods gerechtigheid is het geheel van Zijn daden (verleden, heden en toekomst) die Hij doet om Israël te geven wat Hij had beloofd in het verbond met hen. Zijn gerechtigheid is de garantie van het verbond. Hij waakt erover dat Zijn beloften worden vervuld en Zijn woorden gedaan worden. Daarin past het verlossen van hun vijanden, bijvoorbeeld door de plagen in Egypte en de verdrijving van de Kanaänieten uit hun land. Dit lijkt niet moreel te zijn in het kader van een algemeen begrip van rechtvaardigheid maar in

³⁴ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 47.

³⁵ Noordegraaf, A., 'Verkenningen in de Bijbel', in: G.C. den Hertog en A. Noordegraaf (red), *Dienen en delen* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2009) pp. 27- 58, m.n. p. 28.

³⁶ Noordegraaf, A., 'Verkenningen in de Bijbel', p. 36.

het Oude Testament zijn deze daden juist rechtvaardig omdat God aan zijn volk beloofd had hen bij te staan.

Binnen de gerechtigheid past ook het bestraffen van zonden van Israël zelf en uiteindelijk de komst van de Messias: de belichaming van Gods gerechtigheid³⁷.

Het is vanwege Zijn barmhartigheid en Zijn gerechtigheid dat Hij de arme helpt, niet omdat de arme arm is. Maar Hij kan niet gedogen dat Zijn wil niet wordt gedaan. Zo ook wordt de rijke niet gestraft omdat hij rijk is maar omdat hij met hetgeen hem is toevertrouwd niet handelt overeenkomstig Gods wil³⁸.

God regeert over alle volken. Hoewel satan “de overste der wereld” is, blijft God de heerser over alles wat Hij heeft gemaakt. Hij is Koning over alle volken, Israël, christenen, alle volken³⁹. Hij sluit een verbond met Abram zodat uiteindelijk ook alle volken en geslachten gezegend zullen worden.

Am 9:7 *Zijn jullie voor mij soms meer dan de Nubiërs, Israël? Ik heb jullie uit Egypte weggeleid maar ook de Filistijnen uit Kreta en de Arameëeres uit Kir.*

Dan 4:32 *De mensen op aarde zijn slechts nietige wezens, Hij doet met de hemelse machten en de mensen op aarde wat Hij wil.*

Ps 33:13 *Uit de hemel ziet de Heer omlaag en slaat Hij de sterveling gade. Vanaf Zijn troon houdt Hij het oog op allen die de aarde bewonen. Hij die de harten van allen vormt, hij doorziet al hun daden.*

Jezus de Denaar

God toonde zijn liefde en bewogenheid met de mensen, en voor de gehele schepping, door zijn Zoon Jezus Christus naar de aarde te zenden. Hij kwam naar de aarde om te dienen, niet om gediend te worden.

Matth 20:28 *- zoals de Mensenzoon niet gekomen is om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen.*

Hij is de grote Denaar. Hij diende tot het uiterste. Hij is de lijdende dienaar van de Heer, zoals beschreven in Jesaja 53. Hij zag de ellende van mensen. Hij redde hen uit zonde, schuld, demonie, ziekte, honger, vervreemding, ontmenselijking. Hij was een vriend van verstoten mensen. Hij had hart voor de onderdrukten, de mensen die verstoten en eenzaam waren.

Luc 6:18 *De Geest van de Heer rust op Mij, want Hij heeft Mij gezalfd. Om aan armen het goede nieuws te brengen heeft Hij Mij gezonden om aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken en aan blinden herstel van hun zicht, om onderdrukten hun vrijheid te geven om een genadejaar van de Heer uit te roepen.*

Hij zal recht op aarde brengen en de volken het recht openbaren. Door Hem zal de gerechtigheid van God over heel de wereld werkelijkheid worden en niet tot Israël beperkt blijven⁴⁰.

Jes 42:1-4 *Hier is mijn Denaar, Hem zal Ik steunen, Hij is Mijn uitverkorene... Hij zal alle volken het recht doen kennen. Hij schreeuwt niet.... Hij roept niet .. Het geknakte riet breekt Hij niet, de walmende vlam zal Hij niet doven. Het recht zal Hij zuiver doen kennen.*

Hij combineerde sociale zorg en verkondiging⁴¹. Hij trok rond door Israël om te leren en te verkondigen. En tegelijk genas Hij velen en zegende hen.

Hand 10:38 *.. Hij trok als weldoener door het land en genas iedereen die in de macht van de duivel was want God stond Hem bij*

³⁷ Pop, F.J., *Bijbelse woorden en hun geheim: Verklaring van een aantal bijbelse woorden*, ('s Gravenhage: Boekencentrum B.V. 1987), geraadpleegd op 'Online Bible editie' (2003), zoekterm “gerechtigheid”.

³⁸ Snoei, C., *Armen in Gods licht*, (Driebergen: Tear Fund, 1990), p. 11.

³⁹ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 38.

⁴⁰ Pop, F.J., *Bijbelse woorden en hun geheim: Verklaring van een aantal bijbelse woorden*, ('s Gravenhage: Boekencentrum B.V. 1987), geraadpleegd op 'Online Bible editie' (2003), zoekterm “gerechtigheid”.

⁴¹ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 1.

Jezus verkondigde de komst van het koninkrijk van God. De kern hiervan is de herstelde relatie met God in vergeving en vernieuwing en bevrijding van de macht van schuld en zonde. Daarmee direct verbonden is de redding van het mensenleven uit de ellendige omstandigheden zoals armoede, honger, vervreemding, demonie, ontmenselijking. Jezus toonde hoe dit Koninkrijk eruit zou zien door de wonderen en tekenen. Hij leerde dat het gaat om de totale verlossing van ziel en lichaam in dat Koninkrijk⁴².

In het leven, sterven en opstaan van Jezus was het Koninkrijk van God zichtbaar en present. We zien uit naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde waar dit Koninkrijk volledig werkelijk zal zijn. Nu nog bevinden we ons in tussen het “nog niet” en het “reeds”⁴³.

Rom 8:22 Wij weten dat de hele schepping nog altijd als in barensweeën zucht en lijdt.

In de kracht van de Heilige Geest

God schonk Zijn schepping niet alleen zijn Zoon om deze wereld te redden uit de misère. Hij gaf ons niet alleen Immanuel (God met ons) maar daarna ook Zijn Geest ín ons.

Door die Geest heeft ook Christus geleerd om af te zien van zichzelf en de weg van het offer te gaan.

Hebr 9:14 .. die dankzij de eeuwige Geest zichzelf heeft kunnen opdragen als offer zonder smet..

De Geest die kracht gaf aan Jezus, is ook uitgedeeld aan de mensen die Jezus erkennen als Heiland en Verlosser. Die Geest geeft zijn gaven en vruchten aan christenen om dienstbaar te kunnen zijn. Dienstbaar vanuit liefde zodat we niet in de valkuil trappen zoals beschreven in de brief aan de Korintiërs.

1 Kor 13:3 Al verkocht ik al mijn bezittingen omdat ik voedsel aan de armen wilde geven Had ik de liefde niet, het zou mij niet baten.

De Geest overwint in ons de onwil, de zelfzucht en de drang tot heersen. De Geest opent onze ogen voor hen die in nood zijn, en beweegt ons hart zodat we hen zoeken en onze gaven en ons leven met hen delen. Door de Geest kan onze dienstbaarheid het merk dragen van Christus als we daarbij ook onszelf willen geven en de ontmoeting met de ander zoeken⁴⁴.

Gal 5:16 ..laat u leiden door de Geest, dan bent u niet gericht op uw eigen begeerten.

De Geest geeft de kracht die nodig is om dienstbaar te zijn in een tijd waarin we leven tussen het “reeds” en het “nog niet”. Eigenschappen die essentieel zijn voor dienstbaarheid op Zijn manier.

Gal 5:22 Maar de vrucht van de Geest is liefde, vreugde, vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing.

Pijler 2: Ikzelf

De tweede pijler van diaconaal handelen dat ben “ikzelf”. Oftewel diegene die zich dienstbaar opstelt ten behoeve van de naaste.

Er wordt beschreven wat de positie is van diegene die dient en wat daarbij de motivatie is voor dienstbaar zijn. Daarna wordt beschreven welke manier van werken past bij dienstbaar zijn.

De positie

Wij zijn door God geliefde mensen. We zijn gediende mensen. We leven uit genade. Net zoals Israël uit genade leefde. Hij gaf het land Kanaän aan het volk Israël. Een heerlijk land van overvloed, wat ze niet verdienden maar kregen uit genade.

Deut 26:9 .. hij bracht ons hierheen en gaf ons dit land.

⁴² Noordegraaf, A., ‘Verkenningen in de Bijbel’, p. 43.

⁴³ Noordegraaf, A., ‘Verkenningen in de Bijbel’, p. 41.

⁴⁴ Steenberg, W., ‘Diaconaat: ten dienste van mensen, in dienst van God’, in: D. Koole en W. H. Velema, *Zichtbare liefde van Christus* (Kampen: Kok Voorhoeve, 1991) pp. 43- 47, m.n. p. 46, 47.

Wij zijn bevrijde mensen. We waren net als Israël slaaf, vreemdeling, gevangen, onderdrukt maar zijn nu totaal bevrijd. En nu moeten we uitdelen van deze vrijheid en anderen in de vrijheid stellen. Bij alle geboden wordt Israël daar steeds weer eraan herinnerd: “Ik ben de Here die u uit Egypte heeft bevrijd....”. Die bevrijding is totaal. Het is vergeving, verlossing, bevrijding en vernieuwing.

Deut 10:19 Ook u moet vreemdelingen met liefde behandelen, want u bent zelf vreemdelingen geweest in Egypte.

Wij zijn mensen geschapen naar Zijn beeld. Ook na de zondeval zijn de mensen beelddragers van God (Gen 9:6, Jac 3:9). We dragen allen zijn stempel. En daarom heeft élk mens waarde in zichzelf. De ander is net als wij geschapen naar Gods beeld. Rijk of arm, Hij is de Maker van allen (Spr 22:2).

Wij zijn beheerders van de aarde. Niet eigenaar. De aarde is aan mensen gegeven. Niet dat God er geen recht en controle meer op zou hebben, maar wij mogen de aarde namens Hem beheren⁴⁵.

Ps 115:16 .. de aarde heeft Hij aan de mensen gegeven.

De Here plaatst de mens in het paradijs om het te verzorgen, het te behouden, het te kleden volgens de King James vertaling.

Gen 2:15 And the Lord God put him in the garden, to dress and to keep it.

We zijn vreemdelingen op deze aarde, te gast bij God. Dit gold voor het volk Israël in het land Kanaän, maar ook voor ons mensen wereldwijd. De aarde is niet ons eigendom.

Lev 25:23 ... want het land behoort Mij toe en jullie zijn slechts vreemdelingen die bij Mij te gast zijn.

We zijn kinderen van de heilige God en we mogen tonen wie Hij is. We zijn zichtbare vertegenwoordigers van de onzichtbare God. God heerst over al het geschapene maar geeft de mens als onderkoning en als Zijn vertegenwoordiger de grootste taak. God zet in met een hoog ideaal⁴⁶.

We zijn volgelingen van Jezus Christus. We volgen Hem na zoals Hij leefde en dienstbaar was. We volgen Hem na in het verlaten van de veiligheid en het comfort, uitgaande naar diegene die hulp behoeft. We volgen Hem na in het oproepen tot en uitvoeren van recht aan de verdrukten, in het liefhebben van de naaste.

De motivatie

Onze motivatie tot dienstbetoon vloeit voort uit het erkennen van God drie-enig, als Eigenaar van de schepping, als Dienaar van de schepping en als de Geest die ons helpt om te dienen.

Onze motivatie vloeit voort uit het erkennen van onze positie door de liefde van Jezus Christus. En vandaar uit hartstochtelijk te zoeken naar de gerechtigheid van het Koninkrijk⁴⁷. Vanuit onze positie als bevrijde mensen mogen en willen we ook anderen bevrijden van beknellingen van het leven. Vanuit de positie als gediende mensen mogen en willen we ook anderen dienen die afhankelijk zijn van anderen. Als geliefde kinderen van God mogen we de ander liefhebben. God vraagt dat ook van ons om de ander lief te hebben als onszelf.

Omdat we leven uit genade mogen en willen we uitdelen van onze overvloed, om niet.

We willen Hem gehoorzamen. Want door te gehoorzamen, dienen we God en komen we heel dicht bij Hem in de buurt. Vanuit de Rabbijnse theologie wordt dit omschreven als de vreugde van het Koninkrijk. Het is een juk dat zwaar kan zijn maar je trilt van vreugde omdat God dan heel dichtbij je is⁴⁸.

Het kan niet zo zijn dat we ons religieuze leven loskoppelen van ons sociale leven en ons omgaan met ongerechtigheid. De profeten gaan hier fel tegenin (Jes 1, Jer 7, Amos 7, Micha

⁴⁵ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 171.

⁴⁶ Lalleman- de Winkel, H., *Van levensbelang: De relevantie van de oudtestamentische ethiek* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1999), p. 31.

⁴⁷ Noordegraaf, A., 'Diaconale presentie in bijbels perspectief', p. 13.

⁴⁸ Schechter, S., *Aspects of Rabbinic Theology* (New York, Schocken Books, 1972), p. 150.

6). Het leven lijkt vroom, met vasten en offers, maar ondertussen vinden er grote vormen van ongerechtigheid plaats. In dit verband past ook de oproep van Jacobus.

Jac 1:27 Voor God, de Vader is alleen dit reine, zuivere godsdienst: weduwen en wezen bijstaan in hun nood en je acht nemen voor de wereld en onberispelijk leven.

Jes 58:6 Is dit niet het vasten dat ik verkies: misdadige ketenen losmaken, de banden van het juk ontbinden, de verdrukten bevrijden en ieder juk breken.

De manier van werken

We mogen bidden voor bewegelijkheid. Bidden dat we net zo bewogen mogen zijn met de wereld zoals Jezus dat was. En vanuit die bewogenheid mogen we handelen.

We mogen bidden voor bijstand van de Heilige Geest. We mogen de gaven die we hebben gebruiken tot eer van Hem, door de kracht van de Heilige Geest. De gelijkvormigheid aan Christus in het dienen, wordt bij ons bewerkt door de Geest van Christus⁴⁹

1 Petr 4:11 Helpt u anderen, doe dat dan vanuit de kracht die God u geeft. Want zo doet u alles tot eer van God.

Gal 5:13 Dien elkaar in liefde.. (16) .. laat u leiden door de Geest.

We mogen doen als Hij en dus zorg dragen voor de mens en wereld⁵⁰. Maar ook trouw zijn en recht doen net als Hij (Ps 146:6,7; Micha 6:8).

We krijgen de opdracht de aarde te beheren. En daarmee vervalt de mogelijkheid om maar te doen met de schepping wat we willen. We mogen ervan leven en ervan uitdelen. Het is geleend goed en met geleend goed ben je logischerwijs voorzichtig⁵¹. Het is de bron waarvan we leven. De lucht, het water en het voedsel. Uit naastenliefde zorg je voor de schepping zodat er voor anderen (elders of later) genoeg is om van te leven.

We mogen zout en licht zijn voor de wereld. Licht tegenover de duisternis van het kwaad en zout tegenover het verderf zoals het sociaal verval⁵². Licht en zout zijn radicaal anders dan de wereld maar komen alleen tot hun recht als ze worden "uitgestrooid" in de wereld. We moeten in actie komen, we moeten wat doen. We moeten de maatschappij intrekken en doortrekken. We moeten niet klagen over alle problemen rondom de duisternis maar ons laten zien als een tegenover, als licht en zout. Iemand zei eens dat je niet tegen de duisternis moet schelden maar veel beter gewoon een lichtje kunt aansteken.

Door te dienen heiligen we Zijn naam. We mogen gehoorzaam zijn aan zijn geboden. Heb God lief (Deut 6:5) en de naaste als jezelf (Lev 18:18). Dit is een oproep tot een heilig leven als volk van God tussen de volkeren⁵³. We krijgen de opdracht een heilig leven te leven wat zich uit in liefde voor de arme, de wees, de weduwe, de vreemdeling. Kortom: diegenen die hulp nodig hebben en afhankelijk zijn van anderen.

Lev 19:2 Wees heilig, want Ik de Here, jullie God, ben heilig.

Dienstbaarheid betekent dat de ander wordt geholpen, maar wel met een zekere vorm van wederkerigheid. Helpen mag niet leiden tot een vorm van "bevoogdende bedeling"⁵⁴. Helper en geholpene dienen elkaar met hun gaven in een ontmoeting die gemeenschap betekent. Zo leert de helper zelf ook veel door dienstbaar bezig te zijn⁵⁵. De helper stapt uit de veilige omgeving van zijn woning of van de kerk en ontdekt veel over Gods visie op deze wereld en over zichzelf. De helper leert door dienstbaar te zijn over:

- Zijn wereld, Zijn schepping, Zijn mensen, Zijn dieren, Zijn milieu
- Zijn kerk. De helper ontmoet vele broeders en zusters van verschillende geloofsgemeenschappen bij het dienen van de ander

⁴⁹ Steenbergen, W., 'Diaconaat: ten dienste van mensen', p. 46.

⁵⁰ Noordegraaf, A., 'Verkenningen in de Bijbel', p. 28.

⁵¹ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 176.

⁵² Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 101, 102.

⁵³ Noordegraaf, A., 'Verkenningen in de Bijbel', p. 31.

⁵⁴ Noordegraaf, A., *Orientatie in het diaconaat* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1991), p. 30.

⁵⁵ Mede op basis van eigen ervaring in diaconaal werk in inloophuis Domino te Gouda.

- Zijn ontferming. De helper ervaart Zijn bewogenheid in de omgang met het onrecht dat de ander ondervindt.
- Zichzelf. De helper ontdekt zijn eigen positie in Christus (bevrijd, gediend) door de ander te dienen.
- Geloofsopbouw. Het geloof gaat werken als de helper gaat dienen.

Geloof vraagt om werken. Jezus moedigt ons aan om Hem te gehoorzamen en noemt diegene “niet wijs” die wel hoort maar niet doet. Deze bouwt zijn huis op zand (Luc 6:48). In Hebreëen 11 staan talloze voorbeelden van mensen die in actie kwamen door het geloof. Men vertrouwde God en kwam tot daden, en God zegende deze daden.

Hebr 11:30 Door het geloof vielen de muren van Jericho, toen het volk er 7 dagen lang omheen getrokken was.

Een wonderlijk samenspel van geloof, in actie komen en gezegend worden door God. Het geloof wordt volmaakt door de daden (Jac 2:21). En hoe zal de liefde van God in ons blijven als wij ons hart afsluiten voor hen die in nood zijn (1 Joh 3:17). We mogen vol ijver zijn om het goede te doen (Tit 2:14) en de weg gaan van goede daden (Ef 2:10)

Wij zijn als gemeente het Lichaam van Christus hier op aarde. We vertegenwoordigen de onzichtbare kerk op zichtbare wijze. Wij zijn Zijn handen en Zijn voeten. Als God wil zorgen voor de armen, voor de naakten, voor de wezen, zijn het in de regel onze handen en voeten die dit mogen uitvoeren. Naast het mogelijk direct ingrijpen door God op wonderlijke wijze.

Daarnaast mogen we door onze daden getuigen van onze relatie met Jezus, van ons kindschap van God.

We kunnen niet alleen maar praten, plannen maken en bidden. Een dakloze schreef daarover dit gedicht⁵⁶

Ik was hongerig en u stelde een liefdadigheidsgroepje samen om mijn honger te bespreken.

Ik zat in de gevangenis en u liep rustig naar uw kapel om voor mijn vrijlating te bidden.

Ik was naakt en u vroeg zich af hoe het met mijn moraliteit gesteld was.

Ik was ziek en u knielde neer en dankte God voor uw gezondheid.

Ik was dakloos en u hield een preek voor mij over de geestelijke bescherming van de liefde van God.

Ik was eenzaam en u liet mij alleen om voor mij te bidden.

U leek zo heilig, zo dicht bij God maar ik ben nog steeds heel hongerig, -eenzaam- en koud.

Pijler 3: De ander

De derde pijler van diaconaal handelen is de ander, oftewel diegene die geholpen wordt. Hierbij gaat het om de mens en om de schepping als geheel.

De mens

De mensen die worden gediend zijn geschapen door God, naar Zijn beeld. Ze hebben intrinsieke waarde⁵⁷.

De mensen die in nood zijn, die aangewezen zijn op de hulp van anderen en daardoor afhankelijk van anderen. De Bijbel noemt de weduwen, de wezen, de vreemdeling, de ouderen, de wezen, de mensen die honger en dorst hebben, de zieken, de naakten, de gevangenen, de doden die begraven moeten worden (Ps 146, Lev 19, Deut 10:12-18, Matth 25).

De onaanzienlijkste mens is gezien, gekend, geliefd door Jezus. Jezus identificeert zich met de armen, met de mensen die verstoten zijn. Hij zoekt hen op en eet met hen, deelt voedsel uit en kent hun gebrek. Hij verbindt Zich met hen en roept zijn volgelingen op dit ook te doen.

⁵⁶ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 42.

⁵⁷ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 43.

Matt 25: 40 Ik verzeker jullie: alles wat jullie gedaan hebben voor een van de onaanzienlijkste van mijn broeders of zusters, dat hebben jullie ook voor Mij gedaan.

De schepping

De schepping, de aarde is van God. En God heeft de aarde vruchtbaar gemaakt. De aarde is vruchtbaar, het zaad kiemt en groeit tot vruchten. God zorgt voor leven. De mens mag er gebruik van maken. God kent en doorgrondt de schepping volledig, Hij heeft deze immers zelf gemaakt.

Ps 50:10-11 Mij behoren de dieren van het woud, de beesten op duizenden bergen, ik ken alle vogels van het gebergte, wat beweegt in het veld is van mij.

Matt 6:26e.v. kijk naar de vogels... het is jullie hemelse Vader die ze voedt... kijk naar de lelies... Salomo ging niet gekleed als een van hen

De aarde ligt onder de vloek die God uitsprak doordat de mens zondigde in het paradijs. Maar ook daarna zijn er voorbeelden van schadelijke effecten voor de aarde door toedoen van zondige leven van de mensen⁵⁸.

Hos 4:2,3 Het is een en al meened en bedrog... Daarom is het land in rouw gedompeld en bezwijken al zijn inwoners, met de dieren van het veld en alles wat vliegt; zelfs de vissen in de zee sterven uit.

Jer 2:7 Ik leidde jullie naar een land vol boomgaarden, een rijke oogst aan vruchten wachtte jullie daar. Jullie kwamen er en bezoedelden mijn bezit, mijn eigen land werd mij een gruwel.

Jer 4:23 Ik zag de aarde, ze was woest en doods. Ik keek op naar de hemel, er was geen licht.

Jer 18:14 -16 Maar mijn volk is Mij vergeten.....Zo werd het land een woestijn, een voorwerp van blijvende afschuw.

De aarde wordt verontreinigd en ontwijd door al het kwaad dat dagelijks gedaan wordt en de aarde keert weer terug naar de chaos, de toestand voor Gods ordende schepping.

Nu nog trilt, zucht en hoest deze aarde⁵⁹ maar uiteindelijk zal ook de aarde delen in de heerlijkheid van Gods kinderen.

Rom 8:19-22 De schepping ziet er reikhalzend naar uit dat openbaar wordt wie Gods kinderen zijn. Want de schepping is ten prooi aan zinloosheid...Maar ze heeft hoop gekregen omdat ook de schepping zelf zal worden bevrijd uit de slavernij van de vergankelijkheid en zal delen in de vrijheid en luister die Gods kinderen geschonken wordt.

Pijler 4: De praktijk

De vierde pijler van diaconaal handelen is de praktijk van dienstbaar zijn.

Wie mogen we dienen?

Wie mogen we dienen in deze huidige tijd, in onze omgeving of verder weg?

De vluchtelingen, de asielzoekers, de vreemdelingen, de verslaafden, de gevangenen, de jongeren, de alleenstaanden, de zieken, de terminale patiënten, de mensen die leven onder het bestaansminimum, de mensen die leven in sociaal isolement⁶⁰.

We mogen bijdragen aan behoud van de schepping. Zorg dragen voor de natuur, voor de plant- en diersoorten, bijdragen aan het klimaat.

Wat kan je doen?

Er zijn veel mogelijkheden om vanuit de kerk actief te worden. Een creatieve inloopochtend, spelmiddag voor de kids, koffieochtend, open maaltijd, muziekavond, boekbespreking.

Of meer ondersteunend door het verzorgen van de Alphacursus, de Michacursus of de Marriagecourse.

Er is ook vrijwilligerswerk te doen via mantelzorg, via de stichting Present of Hip. Je kan buddy worden of meedoen met "ik word maatje".⁶¹ Je kan meewerken in een inloophuis, in

⁵⁸ Lalleman- de Winkel, H., *Van levensbelang: De relevantie van de oudtestamentische ethiek*, p. 67, 68.

⁵⁹ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 183.

⁶⁰ Noordegraaf, A., 'Diaconale presentie in bijbels perspectief', p. 10.

een hospice, bij een voedselbank. Je kan proberen contact te maken met de zwerver in je buurt of een krant te kopen bij de Straatkrantverkoper.

Je kan de zorg voor een duurzame milieu op je nemen. Je kan “eerlijke” boodschappen kopen, je spullen kopen van lokale producenten. Je kan kritisch omgaan met grondstoffen als water en energie.

Je kan je verzetten tegen uitbuiting, tegen onbelemmerde groei, tegen economische en culturele globalisering⁶². Je kan consuminderen. Je kan sober leven. Je kan kiezen en delen en weggeven van je overvloed⁶³.

Je kan protesteren, je kan politiek actief worden. Enkele duizenden handtekeningen zorgen ervoor dat een onderwerp op de politieke agenda komt te staan. Zo waren veertigduizend handtekeningen genoeg om het legaal maken van zelfgekozen overlijden op de politieke agenda te krijgen⁶⁴.

Je kan bidden. Alleen of met een groep.

Vanuit het “pijnlijk onbeduidende” kan een kleine groep of een individu grote impact hebben. Het is Gods strategie die in de Bijbel steeds terug komt. Het nederige, het onbeduidende, de kleine groep, het zwakke.... Het kan de wereld veranderen⁶⁵.

Diaconaat dichtbij

Vanuit elke van de 4 pijlers worden specifieke aspecten beschreven voor diaconaat dichtbij.

Pijler 1: God

Deze pijler geeft vooral een visie op diaconaat dat globaal is, van alle tijden, van alle plaatsen. Het gaat om God die de schepper is van de hele aarde, van alle mensen. God die zorgt voor heel de schepping en deze zal herscheppen. Hij is koning over heel de aarde. Het gaat om de Dienaar Jezus Christus die alle mensen heeft gediend en het gaat om het werk van de Heilige Geest die in alle mensen wil werken.

Diaconaat dichtbij, diaconaat op lokaal niveau, is hierin een deel van het grote geheel.

Pijler 2: ikzelf

Vanuit onze positie als bevrijde en gediende mensen zijn we gemotiveerd om anderen te dienen. De manier waarop we dat mogen doen is in eerste instantie diaconaat voor de eigen omgeving (diaconaat dichtbij).

Door als zout en licht te zijn voor je omgeving, daar waar je dagelijks bent. Door naaste te zijn voor iemand die op je pad komt, in je dagelijkse bestaan. Door te zorgen voor de omgeving, daar waar je woont. Door echt beschikbaar en bereikbaar te zijn voor de ander zodat je jouw leven echt kan verbinden met de ander. Door present te zijn. Door je de ander toe te laten in je leven. Door gastvrij te zijn. Dat alles kan het beste in de eigen omgeving, in je dagelijks leven.

De mensen in je eigen omgeving kunnen zien dat je daden getuigen van de grote Dienaar. Kortom, zout en licht zijn in de eigen omgeving is dienend leven.

De grenzen tussen lokaal en globaal niveau vervagen in deze moderne tijden met internet en wereldwijd vliegverkeer. Daarom is het moeilijk precies aan te geven wat het diaconale werkgebied is van diaconaat dichtbij. Maar de eigen leefomgeving is een goed begin voor diaconaat dichtbij.

Deze pijler benadrukt het belang van diaconaat dichtbij. Het vraagt om een waardige plaats van diaconaat dichtbij om zo mogelijk dit als uitgangspunt te gebruiken voor een meer globale aanpak van diaconaat.

⁶¹ Voor meer info het Michamagazine, www.ikwordmaatje.nl, CVKoers maart 2007, bijlage van het Nederlands Dagblad “Voor mij gedaan”, (2010, 9 maart), www.stichtinghip.nl, www.stichtingpresent.nl.

⁶² De cursus “Geloofwaardige globalisering” is een handboek voor het omgaan ermee vanuit christelijk perspectief. www.geloofwaardige-economie.nl.

⁶³ Windt, J. van der, *Niet meer dan eerlijk* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2009), p. 139.

⁶⁴ Willemse, A., “Groei van het aantal eenzamen roept om actie”, *Nederlands Dagblad* (2009, 24 december), p. 11.

⁶⁵ Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd*, p. 107.

Pijler 3: de ander

De anderen die we mogen dienen en die het eerst in zicht komen, zijn de mensen in onze eigen omgeving. Hen zien we dagelijks. Hen kunnen we letterlijk de helpende hand bieden. Ook de eigen omgeving is ons leefgebied.

Zij zijn aangewezen op onze dienstbaarheid. En wie zou hen anders helpen? Mensen van ver weg?

Ook deze pijler benadrukt het belang van diaconaat dichtbij. Maar ook hier geldt dat de grenzen vervagen tussen lokaal en globaal niveau. We mogen de ogen niet sluiten voor de naaste ver weg. Maar tegelijk mogen we ons niet fixeren op de naaste ver weg en de naaste dichtbij voorbij lopen. Daarnaast moeten we beseffen dat lokaal misbruik van energie enorme gevolgen heeft voor globale klimaatproblematiek.

Pijler 4: de praktijk

Een hele lijst is genoemd met voorbeelden van mensen die we mogen dienen en activiteiten die we kunnen uitvoeren.

En net zoals de ander in onze eigen omgeving het eerst in zicht komt, zo mogen we onze diaconale activiteiten eerst richten op de eigen omgeving. Wie anders gaat deze taken uitvoeren in onze eigen omgeving? Vandaar uit kunnen we verder kijken naar landelijk of globaal niveau.

Conclusies

Er zijn 4 pijlers van diaconaal handelen beschreven. Van belang is dat alle 4 pijlers een geheel vormen. Laat één ervan weg en het diaconaal handelen verliest zijn doelmatigheid.

Als God niet wordt gezien, vergeten we de kern van diaconaat en vervallen we in humanistische dienstbaarheid. Als ikzelf mijn eigen positie en motivatie vanuit de Bijbel vergeet, wordt diaconaat het wettisch opvolgen van geboden. Als ik de ander niet meer zie, dien ik om mijzelf een dienst te doen. Als ik de praktijk vergeet, heeft niemand er iets aan.

Drie van de vier pijlers van diaconaat leggen een duidelijk accent op diaconaat dichtbij. Dit mag ons erop richten dat diaconaat dichtbij een waardig plaats verdient in het hele diaconale spectrum van lokaal tot globaal. Deze waardig plaats verdient diaconaat dichtbij te krijgen in de geloofsgemeenschappen maar ook in een diaconale cursus als de Michacursus.

4. De Michacursus belicht

Waar ziet u onrecht in uw eigen omgeving?

“Als ik even ga zitten en er over nadenk, dan zie ik dat overal. De straatkrant verkoopster bij de Plus, de ruziënde gescheiden ouders op mijn werk, de rotzooi in de straten, de respectloze manier waarop men vindt dat je over elkaar mag spreken, de eenzame achterbuurvrouw.

Onrecht is dichtbij dan ik me echt besepte.....⁶⁶

Dit schreef een deelnemer van de Michacursus. De cursus had wel degelijk bijgedragen om meer zicht te krijgen in onrecht in de eigen omgeving.

In dit hoofdstuk wordt beschreven of de Michacursus een geschikte cursus kan zijn om de deelnemers toe te rusten tot diaconaat dichtbij.

Analyse van de Michacursus

De Michacursus stelt zichzelf ten doel om de deelnemers ook toe te rusten tot diaconaat dichtbij. Aan de hand van 4 toetsstenen (zie ook pag. 13) kan de Michacursus worden geanalyseerd. De 4 toetsstenen zijn:

1. Diaconaat dichtbij komt aan de orde in het cursusmateriaal.
In welke mate en volgens welke visie op diaconaat dichtbij?
2. Diaconaat dichtbij wordt bijbels onderbouwd.
Worden de specifieke kenmerken van de 4 pijlers behandeld?
3. Er is ontwikkeling in competenties goed doen en recht doen op het terrein van diaconaat dichtbij. Op basis van groei in kennis (wat weet ik), vaardigheden (door oefenen kan ik iets) en attitude (mijn houding) mede door praktijkervaring (door doen en reflectie).
4. De cursus is praktisch toepasbaar op vlak van diaconaat dichtbij.

Toetssteen 1

De omschrijving van diaconaat dichtbij zoals die uit het cursusmateriaal is af te leiden, is de volgende:

Diaconaat dichtbij is doen.

Recht doen en goed doen aan mens en milieu, op een duurzame wijze, ten behoeve van de eigen omgeving en in de eigen omgeving.

Deze omschrijving verschilt met de eerder genoemde definitie van diaconaat dichtbij op pag. 15, doordat specifiek het recht doen aan het milieu wordt genoemd en de duurzame wijze wordt benadrukt. Het aspect van diaconaat vanuit de christelijke gemeenschap, als onderdeel van deze eerder genoemde definitie, krijgt in de Michacursus minder aandacht. Het recht doen aan het milieu is een aanvulling die goed past bij pijler 1 van diaconaat. De schepping, het milieu is door God geschapen, Hij is nog steeds de eigenaar. Wij mogen daarvoor zorgdragen en het beheren.

Om op langere termijn recht te doen aan het milieu is het van belang op duurzame wijze te handelen. Duurzaamheid betekent dat de toekomstige generaties genoeg hulpbronnen hebben om in hun eigen behoeften te kunnen voorzien. En dat niet door de levensstijl van de huidige tijd deze hulpbronnen uitgeput raken. Daarom moeten we zorgen voor evenwicht tussen recht doen aan de mens, recht doen aan het milieu en ook recht doen aan economische aspecten. Kortweg, balans tussen People, Profit and Planet⁶⁷.

⁶⁶ Citaat uit een vragenlijst van het praktijkonderzoek. Zie volgende hoofdstuk.

⁶⁷ Het werkboek voor deelnemers van de Michacursus (tweede editie) benoemt op pag 30 dat de trits P-P-P voortkomt uit het maken van duurzaam beleid: recht doen aan sociale, ecologische en economische belangen.

De toevoeging van de duurzame wijze van recht doen past bij het begrip naastenliefde uit pijler 2 van diaconaal handelen. Wij mogen onze naaste (nu of later, dichtbij of ver weg) dienen door duurzaam voor deze schepping te zorgen.

De verminderde aandacht voor diaconaat vanuit de christelijke gemeenschap is te verstaan vanuit het feit dat de Michacursus door individuen kan worden gevolgd, los van aansturing en motivatie vanuit de eigen kerk. Wel worden de deelnemers opgeroepen om na het volgen van de cursus de ervaringen te delen met anderen uit de eigen kerk en omgeving.

Komt diaconaat dichtbij aan de orde in de Michacursus. In tabel 2 staat per les weergegeven welk terrein van diaconaat vooral is behandeld.

Les nr	Thema	Toespitsing ligt vooral op het terrein van:					
		People		Profit		Planet	
		Ver weg	Dichtbij	Ver weg	Dichtbij	Ver weg	Dichtbij
1	Ontvangen						
2	Bewustwording						
3	Ontmoeting	√		√	√	√	√
4	Delen	√	√				
5	Actie						
6	Reflectie						
7	Afronding						

Tabel 1 Toespitsing diaconaal terrein per les

Uit tabel 1 blijkt dat alleen in de lessen 3 en 4 een specifiek terrein van diaconaat wordt behandeld. Diaconaat dichtbij (People – dichtbij of Profit – dichtbij of Planet – dichtbij) komt zeker aan bod, verspreid over deze lessen. De andere lessen gaan over diaconaat in het algemeen waardoor ook in die lessen diaconaat dichtbij impliciet aan bod komt.

Toetssteen 2, 3 en 4

De lessen zijn geanalyseerd aan de hand van de toetsstenen 2, 3 en 4. Elke les wordt besproken op verbeterpunten en aanbevelingen worden gegeven. De analyse van les 1 is weergegeven in tabel 2.

Les	Thema	Inhoud
1	Ontvangen	Bewustwording van alles dat je van God hebt gekregen
Toetssteen 2: Bijbelse onderbouwing van diaconaat dichtbij		
	Oproep om recht te doen, trouw te zijn en nederig met God te leven	Micha 6:8
	God wil relaties herstellen, met Hem, met mensen en met de natuur	
	Jezus laat zien hoe we relaties kunnen herstellen en elkaar en de natuur recht kunnen doen	Matt 25: 31-40
	Jezus spoort aan om barmhartig te zijn en we ontvangen daarvoor gaven (tijd, geld, talenten, gaven)	
Toetssteen 3: Ontwikkeling van competenties voor diaconaat dichtbij		
K	Kern van het leven is recht doen en trouw zijn	
H	Hoe doe ik recht?	
H	Wat past bij mij (gaven, talenten, tijd, geld).	
H	Tijdsbesteding, geldbesteding; doe ik wat echt belangrijk is	
H	Wat raakt mij als het om onrecht gaat?	
K	Gevaar van activisme. Sta in de wereld en zie je naaste (uit Michamagazine)	
K: kennis; H: Houding, P: Praktijkervaring, V: Vaardigheden		
Toetssteen 4: Praktisch toepasbaar voor diaconaat dichtbij		
	Wat doen voor de "onaanzienlijkste"	
	Wat veranderen aan je geld- en tijdbesteding	

Tabel 2 Analyse van les 1

Bespreking

Deze les stelt dat op basis van Micha 6:8, het dé kern van het leven is om recht te doen en trouw te zijn is. Hier is een en ander aan op te merken.

De kern van het leven is dat de mensen terugkeren naar God en geloven dat Jezus de weg is naar Hem. Bij dat leven met God hoort vervolgens dat we recht doen en trouw zijn.

De oproep van Micha 6:8 is bovendien bepaald door de context. In die tijd en omstandigheden paste deze oproep vanwege het vele onrecht.

De oproep is niet uniek in de Bijbel. Het wordt dan soms op andere wijze beantwoord. Wel volgens dezelfde strekking maar met minder nadruk op het thema "recht".

Deut 10:12 Israël, denk dus dat de Heer, uw God, niets anders van u vraagt dan dat u ontzag voor Hem toont, dat u de weg volgt die Hij u wijst, dat u Hem liefhebt, Hem met hart en ziel dient en zijn geboden en wetten die ik u vandaag voorhoud, naleeft;

Over het herstel van relaties met de natuur is de bijbelse onderbouwing weggevallen.

Aanbeveling

Meer aandacht geven aan kennis over de positie, motivatie en manier van werken van pijler 2. Meer bewustwording van wie je bent naast bewustwording van wat je hebt. Dit geeft balans aan de opdracht en de verantwoordelijkheid tot barmhartigheid, die in de les naar voren komt.

Meer aandacht voor de relatie tussen diaconaat dichtbij en zout en licht zijn: gastvrij zijn voor je omgeving, wederkerigheid van relaties, verbinding met de ander, weerspiegelen van God in je leven.

De analyse van les 2 is weergegeven in tabel 3.

Les	Thema	Inhoud
2	Bewustwording van mijn taak	Het verstaan van de bijbels oproep tot dienstbetoon
Toetssteen 2: Bijbelse onderbouwing van diaconaat dichtbij		
	Nederig de weg te gaan met Hem	Mich 6:8
	Naaste zijn en rentmeester zijn	Luc 10:25-40 1 Petr 4:10
	Barmhartigheid zijn (goed doen)	Luc 6:36-38
	Gerechtigheid nastreven (structureel oplossen)	Ps 85:10-12 Ps 146:6b-8

Toetssteen 3: Ontwikkeling van competenties voor diaconaat dichtbij		
K	God vraagt je nederig de weg te gaan met Hem	
K	Wat is naaste zijn en rentmeester zijn	
K	Wat is rentmeester zijn	
K	Wat is barmhartigheid (goed doen)	
K	wat is gerechtigheid (structureel oplossen)	
H	Hoe betrokken ben ik bij mijn omgeving	
P	Wat is mijn mondiale voetafdruk (n.v.t. op diaconaat dichtbij)	
P	Hoeveel energie verbruik ik (n.v.t. op diaconaat dichtbij)	

K: kennis; H: Houding, P: Praktijkervaring, V: Vaardigheden

Toetssteen 4: Praktisch toepasbaar voor diaconaat dichtbij		
	Rentmeester zijn	
	iets doen tegen de nood en de ellende (ver weg, dichtbij)	
	Elektrische apparaten wegdoen, minder/ beter gebruiken (n.v.t. op diaconaat dichtbij)	

Tabel 3 Analyse van les 3

Bespreking

Als het in de Bijbel gaat om gerechtigheid wordt niet een juridische uitleg bedoeld maar een religieuze. Het gaat erom dat Gods beloften werkelijkheid worden. Dit is goed uitgelegd in de

cursus via de informatie op de website⁶⁸. De stap die daarna komt is niet helemaal duidelijk. Het stelt dat gerechtigheid nastreven betekent dat er structurele oplossingen worden gevonden tegen het onrecht. Terwijl gerechtigheid ook inhoudt dat we de naaste helpen in de nood, los van structurele oplossingen.

Aan de hand van onder andere 1 Petr 4:10 wordt de term “rentmeester” (beheerder) uitgelegd.

1 Petr 4:10 Laat ieder van u de gave die hij van God gekregen heeft, gebruiken om de anderen daarmee te helpen, zoals het goede beheerders van Gods gaven betaamt.

In dit Bijbelgedeelte worden als gaven genoemd, elkaar liefhebben, gastvrijheid, het woord voeren en anderen helpen. De kracht voor deze gaven komen van God. Alles tot eer van God, dankzij Jezus Christus. Deze bijbelse waarheid over gaven (o.a. beheren) mag uitdrukkelijker naar voren komen: God geeft gaven en de kracht om te helpen, en alles tot eer van Hem (Pijler 2, manier van werken, Pijler 1, de kracht van de Heilige Geest).

Aanbeveling

Naast de opdracht uit Micha 6:8 om recht te doen, mag er ook plaats zijn voor meer kennis over de achtergrond van die oproep tot recht doen. God zelf is de naaste van iedereen, Hij is barmhartig, Hij is rechtvaardig. Daarom krijgen we deze oproep.

Rentmeesters mogen we zijn op basis van het feit dat Hij de eigenaar is en wij gasten zijn in Zijn schepping.

In deze les zou pijler 1 een prominente plaats kunnen hebben.

De huidige huiswerkopdrachten zijn met name gericht op Planet ver weg. Mogelijk kunnen er huiswerkopdrachten worden ingebracht op het terrein van Planet dichtbij.

De analyse van les 3 is weergegeven in tabel 4.

Les	Thema	Inhoud
3	Ontmoeting met onrecht	Duurzaam leven
Toetssteen 2: Bijbelse onderbouwing van diaconaat dichtbij		
	Duurzaamheid bijbels gefundeerd vanuit het woord “amen”, menswording door het waken over de schepping	
Toetssteen 3: Ontwikkeling van competenties voor diaconaat dichtbij		
K	Wat betekent duurzaamheid voor mij, hoe duurzaam leef ik	
H	Wat is mijn houding tegenover duurzaamheid	
K	Duurzaamheid is balans tussen de 3 P's	
K	Duurzaamheid bijbels gefundeerd	
K	Wat is het effect van mijn leefstijl op het globale klimaat (n.v.t. voor diaconaat dichtbij)	
K	Hoe, wat, waar kan ik duurzaam inkopen doen	
K: kennis; H: Houding, P: Praktijkervaring, V: Vaardigheden		
Toetssteen 4: Praktisch toepasbaar voor diaconaat dichtbij		
	Duurzaam inkopen doen, levensstijl ontwikkelen	

Tabel 4 Analyse van les 3.

Bespreking

De bijbelse motivatie voor duurzaamheid, zoals deze in de Michacursus wordt gegeven, redenering is lastig te volgen. Deze bijbelse fundering van duurzaamheid volgt grotendeel uit de diepere betekenis van het woord “amen”. Duurzaamheid wordt afgeleid uit de relatie van Israël met God. Deze relatie is duurzaam als Israël liefde tot God heeft en gerechtigheid toont voor de schepping, naaste en natuur.

Duurzaamheid voor/ in de eigen omgeving krijgt een volwaardige plaats in deze les die praktisch toepasbaar is.

⁶⁸ http://www.michacursus.nl/downloads/opdracht_2_5.pdf

Aanbeveling

Een andere insteek voor een bijbelse fundering van duurzaamheid zou zijn om duurzaamheid te koppelen aan naastenliefde (Pijler 2, manier van werken). We mogen de aarde bewaren voor anderen, hier en elders, nu en later. Daarenboven geldt het feit dat de schepping het volle eigendom van God is (Pijler 1, God de schepper). We mogen het gebruiken en niet misbruiken. Dit eigendom is ons gegeven om van te leven. Bovendien is het ons eigen voedsel dat we bevuilen door niet duurzaam gedrag.

De analyse van les 4 is weergegeven in tabel 5.

Les	Thema	Inhoud
4	Delen	Naaste zijn voor de ander, dichtbij en ver weg.
Toetssteen 2: Bijbelse onderbouwing van diaconaat dichtbij		
	Elkaar dienen en liefhebben, dan blijft Gods liefde in ons	1 joh 3:19 1 Joh 4:12
Toetssteen 3: Ontwikkeling van competenties voor diaconaat dichtbij		
K	Waar is nood in Nederland	
K	Voor wie kan ik een naaste zijn in mijn eigen omgeving	
H	Wat is je houding ten opzichte van de naaste, ook als het moment om te helpen niet gelegen komt	
K	Wat wordt er gedaan in mijn omgeving om de Millenniumdoelen te ondersteunen	
K: kennis; H: Houding, P: Praktijkervaring, V: Vaardigheden		
Toetssteen 4: Praktisch toepasbaar voor diaconaat dichtbij		
P	Een naaste zijn voor iemand in mijn omgeving	
P	Bijdragen aan lokale initiatieven om de millenniumdoelen te ondersteunen	

Tabel 5 Analyse van les 4.

Bespreking

Een les die praktisch goed toe te passen is in de eigen omgeving. De bijbelse onderbouwing van wie de naaste is, is niet aanwezig. Er wordt onderzocht wat er in de eigen omgeving al gedaan wordt aan hulp aan de naaste ver weg (via de millenniumdoelen).

Aanbeveling

Pijler 3 zou in deze les meer aandacht mogen krijgen. Je dient de naaste, die geliefd is door God. Het zijn mensen met net zoveel intrinsieke waarde als jij, ze zijn immers geschapen naar Gods beeld. Jezus identificeert zich met de armen, Hij zoekt hen op. Vooral diegenen die afhankelijk zijn van anderen.

Het begrip naast zou breder aangepakt kunnen worden door ook het milieu van de eigen omgeving erin te betrekken (pijler 3, de schepping).

Ook pijler 4 zou hier behandeld kunnen worden door te onderzoeken wat er daadwerkelijk al gedaan wordt aan voor mens en milieu in de eigen omgeving.

De analyse van les 5 is weergegeven in tabel 6.

Les	Thema	Inhoud
5	Doen	De praktijkopdracht
Toetssteen 2: Bijbelse onderbouwing van diaconaat dichtbij		
	Jezus gaat gelijkwaardige relatie aan, dus dat mogen wij ook doen	
Toetssteen 3: Ontwikkeling van competenties voor diaconaat dichtbij		
K	Wat is achtergrond van People – Profit- Planet	
K	Hoe dienstbaar zijn; gelijkwaardigheid, vrijheid, omgaan met schuldgevoelens	
P	Voer een project uit	
K: kennis; H: Houding, P: Praktijkervaring, V: Vaardigheden		
Toetssteen 4: Praktisch toepasbaar voor diaconaat dichtbij		
	Project uitvoeren ver weg of dicht bij	

Tabel 6 Analyse van les 6.

Bespreking

Aanpak van praktijkopdracht worden helder toegelicht. Het wordt duidelijk aangegeven dat de opdracht voor dichtbij of ver weg kan dienen.

Aanbeveling

Geen aanbevelingen. Er is al een volwaardige plaats van diaconaat dichtbij in deze praktijkopdracht.

De analyse van les 6 is weergegeven in tabel 7.

Les	Thema	Inhoud
6	Reflectie	Wat past bij mij
Toetssteen 2: Bijbelse onderbouwing van diaconaat dichtbij		
	Besef dat elk mens uniek schepsel van God is	
Toetssteen 3: Ontwikkeling van competenties voor diaconaat dichtbij		
H	Wat was je houding ten opzichte van de naaste	
K	Wat is achtergrond van deze situatie waarin de naaste zich bevond	
K	Wat zijn mijn mogelijkheden om dienstbaar te blijven	
P	Wat heb ik ervaren en blijf ik doen	
K: kennis; H: Houding, P: Praktijkervaring, V: Vaardigheden		
Toetssteen 4: Praktisch toepasbaar voor diaconaat dichtbij		
	Dienstbaar blijven als vervolg op de praktijkopdracht	

Tabel 7 Analyse van les 6.

Bespreking

Door reflectie, het delen van ervaringen leren alle deelnemers van elkaar. Dit is een belangrijk deel van het leerproces. Samen verder kijken hoe er een vervolg kan plaats hebben op de praktijkopdracht.

Aanbeveling

Geen aanbevelingen. Er is ruimte voor diaconaat dichtbij in deze reflectie.

De analyse van les 7 is weergegeven in tabel 8.

Les	Thema	Inhoud
7	Afsluiting van de Michacursus	Presenteren van bevindingen
Toetssteen 2: Bijbelse onderbouwing van diaconaat dichtbij		
P	Delen van ervaringen met anderen die geen deelnemer waren aan de Michacursus	
Toetssteen 4: Praktisch toepasbaar voor diaconaat dichtbij		
	Actief blijven en anderen ertoe aanzetten die ook te doen of de Michacursus ook te volgen	

Tabel 8 Analyse van les 7.

Bespreking

Er zijn geen opmerkingen of aanbevelingen voor deze les.

Conclusie

Diaconaat dichtbij heeft een goede plaats in de Michacursus (toetssteen 1). Zowel specifiek benoemd als onderdeel van algemeen diaconaat. Er zijn per les enkele aanbevelingen gegeven om diaconaat dichtbij zo mogelijk nog sterker naar voren te laten komen.

Met name de bijbelse onderbouwing (toetssteen 2) van diaconaat (dichtbij) laat te wensen over. De oorzaak hiervan zou kunnen zijn dat de Michacursus in beginsel wilde aansluiten bij niet-christenen. Maar uit de analyse van diaconaat dichtbij (vorige hoofdstuk) blijkt dat geen

van de 4 pijlers gemist kan worden om te komen tot een gebalanceerde visie op dienstbaar zijn.

De aanbeveling is dan ook om de bijbelse onderbouwing van diaconaat (dichtbij) meer uit te werken. Dit is immers de basis voor diaconaat. Per les is aangegeven hoe dat uitgewerkt zou kunnen worden.

Het valt op dat er in de ontwikkeling van competenties (toetssteen 3) geen aandacht is voor het oefenen van vaardigheden. Dit is ook begrijpelijk omdat de Michacursus geen opleiding is tot het beoefenen van een functie maar vooral handvatten wil geven om aan de slag te gaan op basis van kennis en bewustwording. De cursus geeft goede informatie (kennis) over onrecht dichtbij, duurzaamheid etc. Ook is er aandacht voor bewustwording van de eigen rol in het tegengaan van onrecht dichtbij.

De huiswerkopdrachten (toetssteen 4) dragen bij aan het leren door ervaring. De ervaring kan weer worden gedeeld met de groep en zodoende kan men samen leren. Deze huiswerkopdrachten zouden een meer prominente plaats kunnen krijgen. Ook op het gebied van diaconaat dichtbij. Om ervoor te zorgen dat de opdrachten daadwerkelijk worden uitgevoerd zou het goed kunnen werken om ze te verdelen over de deelnemers en naderhand de bevindingen met elkaar te delen.

De praktijkopdracht (toetssteen 4) is goed toepasbaar voor diaconaat dichtbij.

Aan het einde van de lessen staan af en toe bijbelteksten afgedrukt. Deze vallen min of meer tussen wal en schip omdat ze niet geïntegreerd zijn met de lesstof. Ze kunnen worden weggelaten of meer geïntegreerd worden met de lesstof.

De Michacursus bevat heel veel lees- en lesstof. Het cursusboek, samen met de downloads, de DVD en het Michamagazine, geeft een overvloed van informatie. Dit zal voor vele deelnemers te veel kunnen zijn. De hoeveel informatie moet fors ingeperkt worden.

De pijlers van diaconaat worden verspreid over de verschillende lessen behandeld. Het zou een logische en meer overzichtelijke aanpak zijn om achtereenvolgens per les een pijler te behandelen.

Een andere diaconale cursus

Een cursus die specifiek gericht is op lokaal diaconaat wordt toegelicht⁶⁹. Uit deze cursus kunnen wellicht leerpunten voor de Michacursus volgen.

Just people.

De titel “Just People“ verwijst naar recht doen (Just van justice) door gewone mensen (Just van zomaar mensen). De cursus is opgezet door Tearfund en Livability⁷⁰. De cursus bestaat uit 6 bijeenkomsten en een praktijkopdracht.

Enkele leerpunten:

De cursus is opgebouwd vanuit de bijbelse visie op dienstbaar zijn. In elke les wordt vanuit de Bijbel gekeken hoe de lokale kerk wordt opgeroepen tot dienstbaarheid.

Eerst wordt gekeken naar dienstbaarheid vanuit Gods perspectief (Hij is de Schepper, Jezus is Dienaar en ons voorbeeld).

Daarna wordt behandeld hoe we Jezus zichtbaar kunnen maken door onze daden. De cursus benadrukt het belang van integrale missie, naast verkondigen van het evangelie ook het evangelie uitdragen in de daden.

Dan wordt gekeken hoe de lokale kerk dienstbaar kan zijn in de eigen omgeving. Hoe kan de kerk, zout en licht zijn voor de omgeving.

Vanuit de kerk wordt een verbinding gelegd met andere kerken en geloofsgemeenschappen om te komen tot een wereldwijd netwerk van kerken die allen dienstbaar zijn en samen mogen bouwen aan Gods koninkrijk.

⁶⁹ Andere cursussen zijn geloofwaardige globalisering, <http://www.geloofwaardige-economie.nl/?nid=21500>, Kerk en duurzaamheid <http://toerustingeneducatie.pkn.nl/780/Cursus 'Armoede in Nederland'.aspx>, armoede in Nederland <http://toerustingeneducatie.pkn.nl/780/Cursus 'Armoede in Nederland'.aspx>, Just faith, www.justfaith.org, de cursus bestaat uit 30 bijeenkomsten. Sterke punt volgens de opstellers is de praktijkdag (4 stuks) die horen bij de cursus, “to fully live out the Gospel message”.

⁷⁰ Voor meer informatie, www.communitymission.org.uk.

Aanbevelingen

Sterk punt van deze cursus is de duidelijke onderbouwing van elk punt van dienstbaarheid vanuit de Bijbel (uitleg via DVD). Het wordt duidelijk gesteld dat het God is die uiteindelijk aan het werk is op aarde en dat wij mensen daarbij tot hulp kunnen zijn. Hij wil ons erbij betrekken. Als vergelijking wordt genoemd dat je vader je als klein kind vraagt om hem te helpen met het wassen van de auto. Alsof hij dat niet alleen kan, maar hij wil je erbij betrekken. Dienen is “a way of christian life”, niet nog een extra activiteit van de kerk die weer de nodige tijd en energie kost.

Ander sterk punt is dat de focus wordt gelegd op dienstbaarheid in de eigen omgeving. En minder gefocussed is op globale issues.

Ook worden op de DVD voorbeelden gegeven van dienstbaarheid door kerken. De cursus legt de nadruk op het grote belang van de zogenaamde “take away” opdrachten. Dit zijn huiswerkopdrachten die naderhand gezamenlijk besproken worden. Dit helpt om door ervaring te leren. Deze huiswerkopdrachten noemt men een essentieel onderdeel van de cursus. Door praktisch iets te doen krijgt men veel kennis en neemt de bewustwording sterk toe.

Het is een goede cursus die heel geschikt is voor het toerusten van kerken tot diaconaat dichtbij. De cursus is echter wel gericht op engelse context en in engelse taal. Nadeel van de cursus is dat het sterk gericht is op de kerk en minder op het individu. De cursus moet als kerk worden gevolgd. En niet als individu die geïnteresseerd is in dienstbaar zijn.

Leerpunten vanuit deze cursus voor de Michacursus zijn, net als bleek uit de analyse van de Michacursus, zich sterker en specifiekere te richten op de eigen omgeving en het versterken van de bijbelse onderbouwing van dienstbaarheid. En daarnaast het benadrukken en onderbouwen van dienstbaar zijn als manier van christelijk leven, dat doe je “gewoon”.

5. Praktijkonderzoek

Michacursus vaste voet in kerkelijk Nederland.

De Michacursus heeft een tweede en herziene druk. Deze diaconale, groene cursus laat daarmee zien dat het in kerkelijk Nederland is ingeburgerd. De afgelopen twee jaar hebben meer dan drieduizend deelnemers uit kerken en gemeenten zich beziggehouden met onrecht in de wereld, met duurzaamheid en met de vraag hoe ze met hart en handen verbonden kunnen zijn met hun naaste, dichtbij en veraf, en met de gehele schepping.⁷¹

De Michacursus is blijkbaar een goedlopende cursus. Maar het kan nog beter. Aan de hand van de ervaringen van deelnemers kan de Michacursus worden verbeterd. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het praktijkonderzoek is opgezet om te onderzoeken wat de ervaringen zijn van de deelnemers. Tegelijk is onderzocht of de deelnemers zijn toegerust tot diaconaat dichtbij en welke aanbevelingen de deelnemers geven.

Opzet van het onderzoek

Alvorens een onderzoek op te starten wordt er bepaald welk onderzoekstype geschikt is om het doel te bereiken. Maar ook de onderzoeksbenadering, de databronnen, de dataverzamelingstechniek en de steekproef moet worden bepaald.

Onderzoekstype

Het doel van het onderzoek is om te inventariseren of de deelnemers worden toegerust tot diaconaat dichtbij. Het onderzoekstype dat daarbij goed aansluit is een inventariserend onderzoek⁷². Middels dit type onderzoek kan een gegeven situatie in kaart worden gebracht. Dit kan een begin zijn voor vervolgonderzoek waarin dieper kan worden ingegaan op de resultaten van het inventariserend onderzoek.

Onderzoeksbenadering

Er wordt onderzocht wat de meningen en ervaringen van de deelnemers van de Michacursus zijn. Om meningen en ervaringen (tevredenheid) te inventariseren is een kwantitatieve benadering een geschikte manier⁷³.

Databronnen

Als databronnen voor het praktijkonderzoek worden de deelnemers van de Michacursus bevestigd. De deelnemers moeten de Michacursus minder dan één jaar geleden hebben afgerond om nog een helder beeld te kunnen geven van hun ervaringen met de Michacursus.

Dataverzamelingstechniek

Om de cursisten te bevragen wordt gebruik gemaakt van een schriftelijke vragenlijst⁷⁴. Op deze manier kan een groep deelnemers worden bevestigd met inzet van relatief weinig middelen (tijd en geld). Om een goede respons te waarborgen worden de vragenlijsten via de groepsleiders van de Michacursus verspreid naar de respondenten. De groepsleider verzamelt de vragenlijsten van alle deelnemers en de onderzoeker haalt de ingevulde vragenlijsten op bij de groepsleider.

Steekproef

⁷¹ Persbericht van de vernieuwde Michacursus uitgegeven door de Michacursus organisatie.

⁷² Migchelbrink, F., *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn* (Amsterdam: SWP, 2002), p. 18.

⁷³ Migchelbrink, F., *Praktijkgericht onderzoek*, p. 72.

⁷⁴ Migchelbrink, F., *Praktijkgericht onderzoek*, p. 81.

Als steekproef wordt gekozen voor een gelegenheidssteekproef⁷⁵. Dit type steekproef wordt toegepast als er geen specifieke eisen zijn aan de deelnemers.

In dit onderzoek worden geen specifieke deelnemers van de Michacursus geselecteerd (enkelvoudige steekproef⁷⁶). De achtergrond van de deelnemers kan divers zijn voor wat betreft leeftijd, kerkelijke achtergrond, woonplaats (grootte en ligging), deelname als groep of kerk of individu etc. Door de diversiteit ontstaat een beeld van de tevredenheid van de gemiddelde deelnemer van de Michacursus.

Aanvankelijk werd als onderzoeksgroep gekozen voor 6 groepen met 5 deelnemers. Maar omdat de respons van vragenlijsten veelal 30% - 50% is, is deze groep uitgebreid naar 140 deelnemers. Dit was het maximaal haalbare binnen de mogelijkheden van dit onderzoek. De gegevens van de deelnemers worden gevonden via de organisatie van de Michacursus en het eigen netwerk⁷⁷.

Dit is weliswaar nog een klein aantal vergeleken met het totaal aantal deelnemers van 3000. Voor het trekken van algemene conclusies zijn dan 340 respondenten nodig⁷⁸ maar voor het signaleren van bepaalde kernmerken kan met een kleiner aantal volstaan. In het trekken van valide conclusies zal hiermee gerekend moeten worden.

Aanvankelijk was het ook de bedoeling om mondeling met de groepsleider de ingevulde vragenlijsten door te nemen ter validatie van de vragenlijst en de antwoorden. Hier is vanaf gezien wegens pragmatische redenen van beperkte tijd en beschikbaarheid van zowel onderzoeker en groepsleider.

Uitleg bij de vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit 6 onderdelen.

Het eerste onderdeel bevat algemene vragen over leeftijd, geslacht en kerkgenootschap.

Het tweede deel gaat over de bijbelse onderbouwing van diaconaat.

Het derde deel gaat over de vraag of men is toegerust tot diaconaat dichtbij.

Het vierde deel bevat open vragen over diaconaat dichtbij en over de vraag of men na de cursus iets zal gaan doen met de verworven kennis en ervaring.

Het vijfde deel is een inventarisering van het aantal lessen dat men heeft gevolgd. Tot slot kan men nog algemene opmerkingen aangeven over de cursus.

Resultaten van het onderzoek

Bespreking van de resultaten van de ingevulde vragenlijsten per onderdeel.

Onderdeel 1: Algemene vragen

Van de 140 deelnemers die de vragenlijst hebben ontvangen, hebben 50 respondenten de vragenlijst ingevuld. De resultaten hiervan over leeftijd, geslacht en kerkgenootschap zijn in tabel 9 en 10 weergegeven.

Leeftijdsgroep	Geslacht	
	Man	Vrouw
< 20 jaar	0	1
20-29 jaar	3	6
30-39 jaar	6	17
40- 49 jaar	2	4
50- 59 jaar	5	4
> 59 jaar	1	1
totaal	17	33

⁷⁵ Migchelbrink, F., *Praktijkgericht onderzoek*, p. 89.

⁷⁶ Broer, N. A., *Onderzoeken en vinden: Achtergronden en praktijk van empirisch onderzoek* (Schoonhoven: N. A. Broer, 2010), p. 64.

⁷⁷ De organisatie van de Michacursus houdt geen centraal deelnemersbestand bij, maar kent wel enkele Michagroepen. Uit het eigen netwerk kunnen ook Michagroepen worden gezocht. Onder andere in de eigen woonomgeving van Gouda en via medestudenten aan de CHE.

⁷⁸ Broer, N. A., *Onderzoeken en vinden*, p. 63.

Tabel 9 Leeftijdsgroepen van de respondenten

Kerkgenootschap	Aantal respondenten
PKN	48
Vrije Evangelische Gemeente te Gouda	1
ABC kerk te Delft	1

Tabel 10 Kerkgenootschappen van de respondenten

Bespreking

Het blijkt dat er bijna twee keer zoveel vrouwen deelnemen aan de Michacursus dan mannen.

Ook blijkt dat vooral PKN gemeenteleden de vragenlijst hebben ingevuld. Dit komt overeen met het feit dat de 140 deelnemers ook vooral uit PKN gemeenten kwamen. Maar er waren ook deelnemers uit een CAMA gemeente en uit een interkerkelijke groepen⁷⁹.

Onderdeel 2: Bijbelse onderbouwing van diaconaat

In tabel 11 staat de gemiddelde score van alle respondenten weergegeven over de mate van bijbelse onderbouwing van diaconaat. De mogelijke antwoorden krijgen een waarde van 1 (zeer oneens) tot en met 5 (zeer eens). Het midden van de schaal (waarde 3) wordt toegekend aan het antwoord: neutraal. Een gemiddelde score van 3,5 of hoger wordt als acceptabel beschouwd. Bij een gemiddelde lager dan 3,5 is er reden om te werken aan verbetering van het betreffende item.

Bijbelse onderbouwing van diaconaat	
	Score (gemiddeld) ⁸⁰
1. De oproep om recht te doen uit Micha 6 vers 8 is goed uitgelegd.	3,73
2. Het verschil tussen 'recht doen' en 'goed doen' is goed uitgelegd.	3,56
3. Het begrip 'gerechtigheid' is goed uitgelegd.	3,80
4. Het begrip 'barmhartigheid' is goed uitgelegd.	3,98
5. Het is goed uitgelegd dat de Bijbel mensen aanspoort om onrecht tegen te gaan.	3,82

Tabel 11 Score van bijbelse onderbouwing van diaconaat.

Tabel 12 geeft de score weer over de relatie tussen diaconaat dichtbij en diaconaat ver weg.

Relatie diaconaat dichtbij en diaconaat ver weg	
6. Het behandelen van 'onrecht ver weg' heeft mij ook bewust gemaakt van 'onrecht in mijn eigen omgeving'.	3,36

Tabel 12 Score van relatie diaconaat dichtbij en ver weg

Bespreking

In dit deel van de vragenlijst wordt niet specifiek ingegaan op diaconaat dichtbij. De respondenten geven de bijbelse onderbouwing van diaconaat in het algemeen een positieve score.

De link tussen bewustwording van onrecht dichtbij door aandacht voor onrecht ver weg, krijgt een lagere score. Het behandelen van wereldwijde klimaatproblemen of armoede en honger

⁷⁹ Meer over de deelnemers in de bijlage 5.

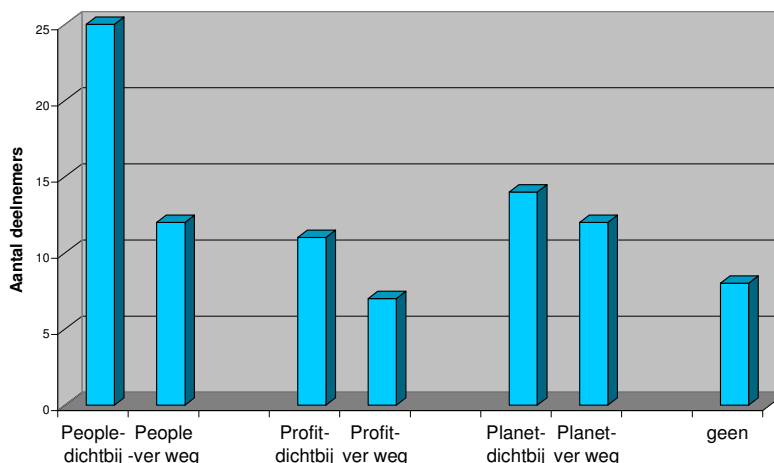
⁸⁰ Vragenlijsten zijn verwerkt met SPSS. Data zijn weergegeven in de bijlage 3 en hier verkort weergegeven.

in het Zuiden, zet de respondenten minder dan acceptabel aan tot bewustwording van onrecht in de eigen omgeving.

Onderdeel 3: Toerusting tot diaconaat dichtbij

In onderstaande grafieken⁸¹ staat per vraag weergegeven op welk diaconaal terrein de nadruk lag volgens de respondenten. Respondenten konden meerdere antwoorden aankruisen.

Vraag 7. Ik heb nieuwe bijbelse inzichten gekregen over het omgaan met onrecht - vooral op het gebied van:

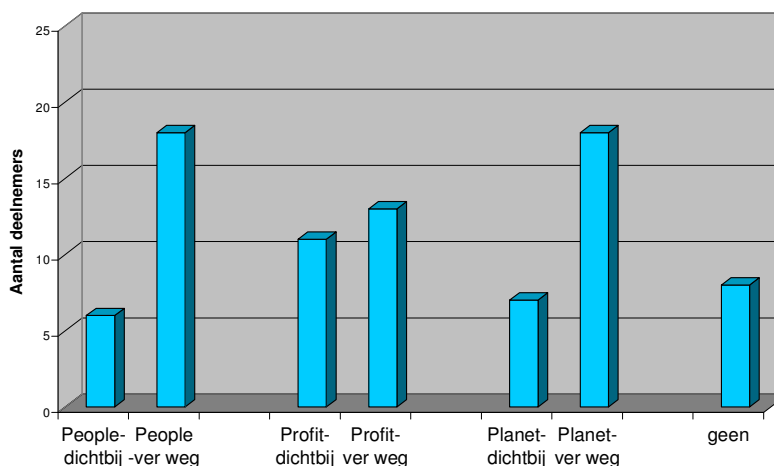

Figuur 1 Bijbels inzicht gekregen in onrecht

Bespreking

Uit figuur 1 blijkt dat het thema “dichtbij”, voor alle gebieden (People, Profit , Planet) de voorkeur had (56%) boven het thema “ver weg” (35%). Daarnaast werd vooral bijbels inzicht gekregen in onrecht aan de mens in de eigen omgeving. Dit heeft wellicht een oorzaak in het behandelen van het bijbels thema “de naaste”.

Vraag 8. Ik heb meer inzicht gekregen in de situaties van onrecht - vooral op het gebied van:

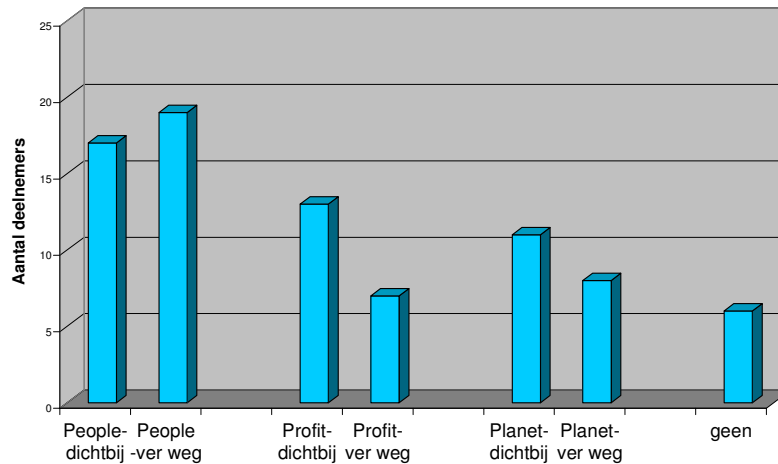
Figuur 2 Inzicht in situaties van onrecht.

⁸¹ Vragenlijsten zijn verwerkt met SPSS. Data zijn getalsmatig zichtbaar in de bijlage 3 en hier in grafiek vorm weergegeven.

Bespreking

Uit figuur 2 blijkt dat het thema “ver weg” voor alle gebieden (People, Profit , Planet) de voorkeur had (60%) boven het thema “dichtbij” (30%). Daarnaast werd vooral inzicht gekregen in de praktijksituaties van mens en het milieu ver weg. Deze score heeft mogelijk betrekking op de informatie die wordt gegeven over klimaatproblemen en armoede wereldwijd, mede door de DVD.

Vraag 9. Ik ben meer bewogen geworden met onrecht - vooral op het gebied van:

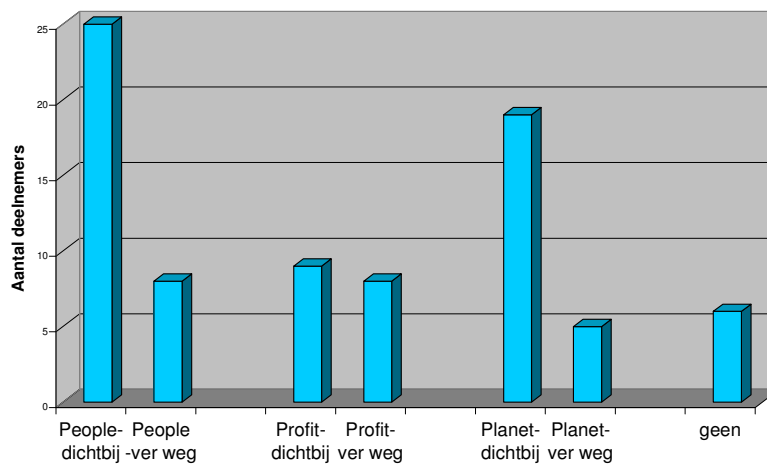

Figuur 3 Bewogen geworden met onrecht

Bespreking

Uit figuur 3 komt naar voren dat het thema People (44%) vooral de voorkeur had boven Profit (25%) en Planet (23%). En er is geen eenduidig onderscheid tussen de score voor “dichtbij” en “ver weg”.

Vraag 10. De Michacursus heeft mij vooral toegerust op het gebied van:

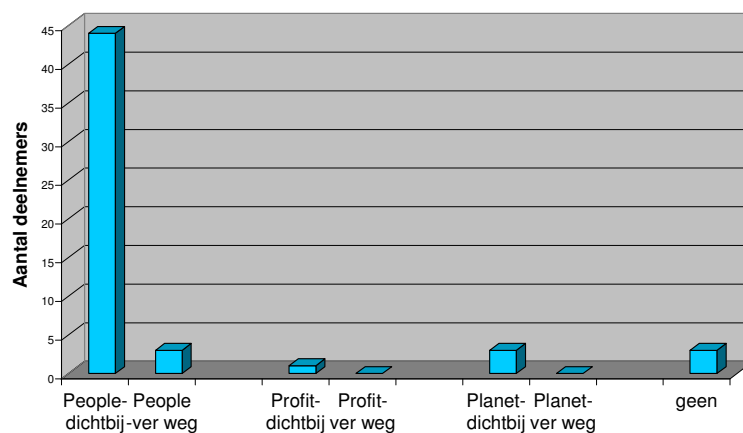

Figuur 4 Vooral toegerust

Bespreking

Volgens figuur 4 had het thema “dichtbij” (66%) vooral de voorkeur (vooral het terrein “mens” en “milieu”) boven het thema “ver weg” (26%).

Vraag 11. De groepsactiviteit past vooral bij het gebied van:

Figuur 5 Groepsactiviteit

Bespreking

De groepsactiviteit van de meeste respondenten (89%) paste vooral bij het thema “dichtbij” en voornamelijk op het terrein van de mens in de eigen omgeving”.

Onderdeel 4: Open vragen over toerusting tot diaconaat dichtbij

Vraag 12 betreft diaconaat dichtbij in de praktijk. Antwoorden op vraag 12 staan in tabel 13 weergegeven.

Vraag 12: Waar ziet u onrecht aan mens of milieu uw eigen omgeving	
Alleenstaanden, ouderen, eenzaamheid, mensen die tussen sociale vangnet doorglippen, mensen met psychische beperkingen die vergeten worden, mensen die buiten de boot vallen, daklozen, vrouwenopvang, illegalen	Overal. De Straatnieuwsverkoper, ruziënde ouders op mijn werk, rotzooi in de straten, respectloze manier waarop men denkt over elkaar te kunnen praten, eenzame achterbuurvrouw, onrecht is dichterbij dan ik dacht
Asielzoekers, deze kom je vaak tegen bij de ingang van de supermarkt.	Vele soorten eten in de supermarkt
Eenzame mensen dichtbij	Gebrek aan duurzaamheid
Mensen aan de rand van de samenleving, in tegenstelling tot het welvaartmilieu waar ik zelf in zit.	Energieverbruik van eigen woning, kopen van bepaalde producten, niet milieubewust omgaan met auto
Mensen die eenzaam zijn waar bijna niemand naar omkijkt.	In de schaarste van de tijd en in de haast, weinig ook naar en tijd voor zwakkeren
Te loyaal leven in eigen omgeving, gaat een keer fout. Ongelijkheid, stille armoede, zucht naar meer	Ongelijke verdeling van de rijkdom in Nederland
In mijn directe omgeving: familie, op mijn werk, gezinnen waar veel problemen zijn	Armoede, sociale ongelijkheid
Vrouwen in gedwongen prostitutie	Slechte inkomensverdeling
Op vele manier, onder de bevolking, onder de minder bedeedden	Voedsel, machtsmisbruik
Manipulatie van de zwakken/ allochtonen door regelgeving, bureaucratie van ambtenaren	Minder diversiteit in milieu, weinig groen in omgeving
Het zien/opmerken, maar verder negeren van personen die anders zijn. Weinig bereidheid om iets te veranderen met betrekking tot afvalscheiding	De werkende armen Dierenleed bio-industrie
Mens: te weinig aandacht en tijd voor mensen in de thuiszorg. Het bezuinigen op dagbesteding Milieu: papier en troep op straat, overdaad aan verpakkingsmateriaal	Vervuild water, jeugdzorg, kinderen die hulp nodig hebben, onnodige bureaucratie die onrecht veroorzaakt, hedonisme, het "voor jezelf opkomen" is te ver doorgeschoten
Mens: verminderende zorgvoorziening, vooral voor ouderen Milieu: onverschilligheid inzake leef- en koopomstandigheden	Onnadenkendheid in bestedingspatroon; consumptiemaatschappij
Eenzaamheid, discriminatie, ongelijke verdeling, dwang Zwerfvuil, overdaad verpakkingsmateriaal	Mensen hebben soms twee of meer auto's waardoor veel te veel vervuiling optreedt.
Verspilling van energie en voedsel	Discriminatie, vrouwenhandel
Milieuvervuiling, verspilling, autogebruik	Geen respect voor dak- thuislozen
Aanbod in supermarkten	Overal ,waar niet
	In de stationshal, in de straat

Tabel 13 Antwoorden op vraag 12

Bespreking

Een hele lange lijst met onderwerpen is aangegeven door de respondenten, en beschrijft waar de respondenten onrecht om zich heen zien.

Of men dit onrecht is gaan zien door de cursus of dat men dat vooraf ook al zag is niet onderzocht. Wel duidelijk is, dát men het onrecht ziet. Vooral op terrein van People en Planet. Soms beschrijft men letterlijk waar het onrecht plaatsvindt (straat, in de buurt) maar niet wát dan het onrecht concreet inhoudt.

Vraag 13 gaat over de onderwerpen die de respondenten gemist hebben over diaconaat dichtbij. Antwoorden op vraag 13 staan in tabel 14 weergegeven.

Vraag 13: Wat heeft u gemist in de aandacht voor onrecht aan mens of milieu in uw eigen omgeving?	
Nuancering. Het materiaal is erg zwart/wit en geschreven vanuit een visie die de mijne niet is	Cursus richt zich teveel en te snel en te vrijblijvend op de wereld ver weg
Bijbelse relaties	Milieu in eigen omgeving is nauwelijks aan de orde geweest
Leren vanuit Gods liefde onrecht tegen te gaan, jezelf aan de kant te kunnen zetten	Niet iets gemist, maar hoe ik oneerlijke kleding en gebruiksvoorwerpen moet onderscheiden is voor mij nog niet duidelijk
Meer bijbelstudie, was toch vrij algemeen	Dat geldt ook voor de aandacht voor hoe of wat
De relatie met God en wat het thema mij bindt	Het ontspannen goed doen, de "werken die God voor ons heeft bereid".
Bijbelse onderbouwing van onrecht tegengaan en milieu aspect	Veel teksten zijn erg politiek en moeilijk, wat leesbaarder zou handig zijn
Denkproces is in werking gezet maar hoe dit nu zelf handen en voeten te geven? Wat meer bijbelse onderbouwing. Wat zegt de bijbel over onrecht	Aandacht voor de keerzijde van ecologisch en biologisch inkopen. Argumenten om geen "milieubewuste" dingen te kopen vanwege hoge energieverbruik en vervoerskosten
Diepgang. Dingen zijn benoemd en zet je wel aan het denken. Tijdsdruk was oorzaak.	Welke verkeerde structuren houden we in stand
De persoonlijke diepgang per persoon. Het echt per individu uitspreken.	Niets, er was een grote verscheidenheid aan deelnemers waardoor vele kanten zijn belicht
Onrecht aan mensen dichtbij heeft niet zoveel inhoud gekregen. Terwijl er ook veel sociale problematiek is. Christen zijn in je wijk bijvoorbeeld.	Tijd om de situatie in de eigen omgeving te onderzoeken Aandacht in de kerkdienst hiervoor. Soms mezelf omdat ook ik wordt opgeslokt door werk en levensinvulling.
Niets, was een goede cursus	Nieuwe dingen, ik wist eigenlijk alles al

Tabel 14 Antwoorden op vraag 13.

Bespreking

Wat men vooral heeft gemist is een bijbelse onderbouwing en motivering voor diaconaat. Ook wil men meer aandacht voor het thema "dichtbij" en meer diepgang. Men wil concreet aan de slag kunnen met wat men heeft ontdekt.

Vraag 14 gaat over de opdracht die de groep heeft uitgevoerd om te oefenen in diaconaat. De activiteiten staan in tabel 15.

Vraag 14: Wat was de groepsactiviteit	
Helpen in bejaardentehuis, met bejaarden naar de Intra-tuin	Picknick klaarmaken en nuttigen met groep verstandelijk gehandicapten
Klussen bij Horeb – afkickkliniek	Divers, tuin opknappen
Tuin opgeknapt bij iemand met psychische problemen	Bezoek aan zorgboerderij met dementerende bejaarden
Verhuizen van een man niet zonder hulp kon Hulpverlening in een huis van mensen met een niet aangeboren handicap	Verwenmiddag bij Leger des Heils. Ik heb als kapster gefungeerd, prachtige ervaring.
Verslaafden bezocht, samen gevolleybald, samen onkruid uit het bos gehaald.	Opknapbeurt van een tuin van een oudere dame
Tuinwildernis opknappen bij alleenstaande man	Pannenkoeken bakken op de zorgboerderij
Lunch voor ouderen verzorgen en samen nuttigen en vooraf inkopen doen op de markt	Sorteren van kleren voor buitenland
Meer langdurige contacten onderhouden	Bezoek aan milieuvriendelijke kas
Huis verven van jongeren die begeleid worden	40 dagen kalender
Via Present klussen bij iemand in zijn nieuwe huis	Inzamelen oude mobieltjes
Tuin opknappen van lichamelijk beperkte mevrouw met klein/geen netwerk	Kerstgroet voor gedetineerden

Tabel 15 Groepsactiviteiten.

Bespreking

Wat men vooral heeft gedaan met de groepsactiviteit is mensen in de eigen omgeving helpen waar gewenst. Sommige groepen hadden verschillende activiteiten waaruit men kon kiezen.

Vraag 15 gaat over de plannen om gevolg te geven aan de Michacursus. De antwoorden van de respondenten staan weergegeven in tabel 16.

Vraag 15: Welke plannen heeft u gemaakt om structureel onrecht aan mens en milieu aan te pakken?	
Om me heen kijken naar onrecht aan mensen in mijn eigen omgeving (kleine dingen maken het verschil)	Inkopen in wereldwinkel en groene winkel
Meedoen in diaconale projecten in mijn kerkelijke gemeente (klussen bij anderen, talenten marktdelen van gaven)	Bewust boodschappen halen en afval beperken
Door met huidige projecten op diaconaal en pastoraal vlak	Op afgebakende gebieden ecologisch verantwoord consumeren
Onrecht leren zien, luisteren, praktisch aan de slag – met Gods liefde als bron	Pak de fiets in plaats van de auto
Samen met allochtone vrouwen lunch klaarmaken en nuttigen	Hergebruik stimuleren
Meer tijdbesteding aan de mensen in mijn eigen omgeving en motivatie om (meer) vrijwilligerswerk te (blijven) doen	Plastic afval scheiden
Ik hoop dat ik altijd een open oog mag hebben voor mensen om me heen, voor hun nood	
Doorgaan met de groepsactiviteit (verzorgingstehuis)	Ja, via de stichting Present
Ik blijf individueel actief, niet als groep. We blijven het wel samen bespreken in de groep	Meer bewust consumeren
Elk jaar de een groepsactiviteit doen	Minder kilometers met de auto rijden
5x per jaar stellen we ons met een groep van 15 personen een zaterdag beschikbaar voor hulpverlening in onze gemeente	Prekenserie maken over thema's van de Michacursus. Bewustwording verbreden.
Doen wat God op mijn pad brengt	Michacursus leiden
Vrijwilligerswerk bij daklozenopvang	Geen, het gaat vooral om bewustwording
1 op 10 pastoraat in de buurt (samen met andere gemeenteleden). Is een vorm van omzien naar elkaar. Een persoon/gezin heeft aandacht voor 10 mensen/gezinnen.	Uitdragen van diaconale gedachtegoed. Olievlek aanpak. Aanstekelijk voorleven. Project op zetten gemeentebreed, Michacursus blijven organiseren
Wellicht groepsactiviteit (bezoek ouderen) nogmaals doen	Nog niet, maar ik overweeg me aan te melden bij Present om af en toe iets te doen.
Ik blijf vrijwilliger in inloophuis Volkstuinonderzoek gestart met andere cursist met het doel <ul style="list-style-type: none"> • Beter bereikbaar voor minder mobiele mens • Verantwoordelijkheid voor eigen leefomgeving • Samenbindend • Nuttig gebruik van beschikbare grond Zijn veel hindernissen (financieel en bureaucratisch) die zorgen voor veel uitstel	Overstappen van energiemaatschappij Kleding kopen die op verantwoorde wijze zijn gemaakt Producten wereldwinkel Minder water gebruiken
Meer fair-trade inkopen	Geen, nog niet

Tabel 16 Plannen als vervolg op de Michacursus.

Bespreking

Er zijn veel plannen aangegeven om vervolg te geven aan de Michacursus. Ongeveer de helft van de plannen zijn concrete activiteiten. De andere helft geeft plannen aan die minder

concreet zijn. Alle thema's komen terug in deze lijst: "dichtbij", "ver weg", maar ook People, Planet en Profit.

Onderdeel 5: Deelname aan de Michacursus

In tabel 17 staat het gemiddelde aantal lessen dat de respondenten hebben gevolgd. En ook het aantal respondenten dat heeft deelgenomen aan de groepsactiviteit.

	Aantal	Percentage	Totaal aantal
Gemiddeld aantal lessen door de respondenten gevolgd	5,9 lessen	85%	7
Aantal respondenten dat heeft deelgenomen aan de groepsactiviteit	41 respondenten	82%	50

Tabel 17 Score van deelname

Bespreking

Een goede score van deelname.

Onderdeel 6: Algemene opmerkingen

In tabel 18 staan de opmerkingen die de respondenten konden weergeven. Hier kon men vrijuit alles aangeven, er was geen specifieke vraagstelling.

Algemene opmerkingen	
Ik zie het helemaal zitten de Michacursus zelf in de eigen gemeente (of interkerkelijk) te gaan draaien	Bijbelse onderbouwing is heel beperkt in de cursus
Leuke lessen –opfriscursus (t.a.v. rapport club van Rome en conciliair proces). Materiaal sprak me minder aan.	Activiteit moet lang van te voren worden ingepland
Een cursus die me aan het denken heeft gezet over het proberen bewuster te leven naar de ander toe in mijn directe omgeving. Leuk en goed om te doen.	Leuke cursus maar weinig aandacht voor theologische zaken van problemen en noodzakelijke vernieuwing van de kerk zoals in Micha Challenge en de ACCRA belijdenis
Cursus is de moeite waard. Het mag wat meer samengevat zodat je er iets minder avonden aan besteedt. Nu miste ik soms de bijbelstudie met elkaar. Maar heel waardevol om over na te denken.	Cursus was vooral gericht op milieu terwijl mensen mij meer aanspreken Ik had het idee dat de tekst niet goed tot zijn recht kwam Ik miste de bijbelse verdieping- vanuit bijbelse grond ingaan op onze verantwoordelijkheid Vaak wilde de één de ander overhalen op dezelfde manier met het milieu om te gaan Cursus is mij tegengevallen
Veel kringavonden waren hetzelfde. Weinig ruimte voor geloofsvragen. Het ging puur om actie! Het begeleidende boekje is wel goed maar we namen de tijd niet om alle vragen te behandelen	Valkuil is alles zo te laten als het is, behalve in persoonlijke keuzes. Er is leiding nodig voor structurele verbeteringen. In onze gemeente hebben diakenen het voortouw genomen. Ik hoop me daarbij aan te sluiten
Fijne cursus, zeker de moeite waard.	Ik houd niet zo van vragen en opdrachten methode
Ik hoorde dat de Michacursus is herzien. Hoewel ik deze niet ken lijkt het me wel goed. Ik weet niet of ik specifieke opmerkingen hier ook kwijt kan.	Ik zou graag een Michacursus willen die dichter bij het alledaagse leven aansluit en me uitdaagt. Nu vond ik het soms vrijblijvend en makkelijk om te zwijgen.
Soms moeilijk om enthousiasme erin te houden, vooral rond bijeenkomst 4	Helpt erover nadenken maar verandert me niet
Soms lijken thema's en opdrachten veel op elkaar	Inspirerende cursus
Link met de Bijbel is matig	Open sfeer bemoedigt tot het delen van gevoelens en meningen

Tabel 18 Overzicht van alle algemene opmerkingen.

Bespreking

Respondenten geven zowel positieve opmerkingen als meer kritische opmerkingen. Beiden zijn waardevol en geven aan dat de Michacursus goed is bevallen maar dat er ook verbeterpunten zijn. Zoals het meer bijbels onderbouwen van de thematiek en meer variatie aanbrenge om te voorkomen dat de lessen te veel op elkaar gaan lijken.

Conclusies en aanbevelingen

Aan de hand van de 4 toetsstenen kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

Toetssteen 1: Diaconaat dichtbij komt aan de orde in het cursusmateriaal.

De respondenten geven aan dat diaconaat dichtbij sterk naar voren komt in de cursus. Men is bewogen geworden met onrecht in de eigen omgeving (vraag 9) en kan ook benoemen waar dit onrecht om zich heen plaats vindt (vraag 12). Men heeft ook veelal geoefend in dienstbaarheid in de eigen omgeving door de groepsactiviteit (vraag 11). Men voelt zich toegerust tot dienstbaarheid aan mens en milieu in de eigen omgeving (vraag 10).

Men heeft echter vooral inzicht gekregen in onrechtsituaties ver weg (vraag 8). Hier scoort inzicht in onrecht dichtbij slechter. Daar staat tegenover dat men wel degelijk situaties kan benoemen van onrecht dichtbij (vraag 12).

Aanbeveling: Het zou goed zijn om in de Michacursus, bijvoorbeeld met behulp van beeldmateriaal, aan te geven waar onrecht plaats vindt in de eigen omgeving.

Toetssteen 2: Diaconaat dichtbij wordt bijbels onderbouwd.

Volgens de respondenten heeft men wel degelijk bijbels inzicht gekregen in diaconaat dichtbij (vraag 7). Tegelijkertijd is er blijkbaar behoefte aan meer bijbelse onderbouwing van de thema's (vraag 13 en 15).

Aanbeveling: Bijbelse onderbouwing van de 4 pijlers verder uitwerken zoals in hoofdstuk 4 per les is aangegeven. Of in elke les één pijler behandelen.

Toetssteen 3: Er is ontwikkeling in competenties goed doen en recht doen op het terrein van diaconaat dichtbij.

Er is wel degelijk ontwikkeling van deze competenties voor diaconaat dichtbij. Men heeft kennis opgedaan (vraag 8), men is bewogen geworden (vraag 9) en men heeft praktijkervaring opgedaan (vraag 10 en 14).

Aanbeveling: Uit vraag 13 blijkt dat men wel meer diepgang wil en wil weten hoe men concreet aan de slag kan. Uit onderdeel 6 blijkt dat men meer variatie wil in de lessen.

Hierin kunnen huiswerkopdrachten behulpzaam zijn. Probleem is dat uit de praktijk blijkt dat de huiswerkopdrachten veelal niet worden uitgevoerd⁸². Toch verdienen de huiswerkopdrachten een centrale plaats in de cursus. Tijdens de les wordt het huiswerk voorbereid en na nabesproken. De deelnemer is dan zelf aan het werk met het thema waardoor het beter landt in hoofd en hart en handen.

Door meerdere huiswerkopdrachten op verschillende terreinen te geven kan een ieder kiezen welk thema men wil onderzoeken. Zodoende is er variatie en leer je van elkaar.

Toetssteen 4: De cursus is praktisch toepasbaar op vlak van diaconaat dichtbij.

De cursus is praktisch toepasbaar voor diaconaat dichtbij. De vele groepsactiviteiten (vraag 14) tonen dit aan en ook de lijst met plannen voor de toekomst (vraag 15) bevatten vele elementen van diaconaat dichtbij.

Aanbeveling: de groepsactiviteit meer spreiden over de verschillende diaconale terreinen (naar aanleiding van vraag 11). De groep is vrij in haar keuze maar kan hierin worden gestuurd door heel concreet voorbeelden te geven van mogelijk activiteiten voor diaconaat dichtbij voor zowel People, Profit en Planet. De vernieuwde Michacursus beschrijft dit in het cursusmateriaal maar wellicht kan ook hier een DVD-presentatie met voorbeelden mensen aanmoedigen.

⁸² Ook de eigen ervaring tijdens het volgen van de Michacursus.

Ook zou het goed zijn meerdere groepsactiviteiten op meerdere terreinen (P – P- P) uit te voeren door bijvoorbeeld hierover concrete huiswerkopdrachten mee te geven die men kan verdelen over de groep.

Kortom, de respondenten zijn positief kritisch over de Michacursus. De cursus rust hen toe tot diaconaat dichtbij en tegelijk zijn er ook enkele aanbevelingen gegeven die de Michacursus kunnen versterken.

6. Conclusies

De vraagstelling van het onderzoek was: Is de Michacursus in zijn huidige vorm geschikt om cursisten toe te rusten voor “diaconaat dichtbij”?

Het antwoord daarop is, zowel vanuit de analyse van de Michacursus als vanuit het praktijkonderzoek, dat de Michacursus wel degelijk een geschikte cursus is die de deelnemers toerust tot diaconaat dichtbij.

Het belangrijkste verbeterpunt is het verdiepen van de bijbelse onderbouwing van diaconaat.

Er is gebleken dat de meeste deelnemers (66%) zich vooral toegerust voelen voor diaconaat in de eigen omgeving, tegenover deelnemers (26%) die zich vooral toegerust voelen voor diaconaat ver weg. Men weet waar het onrecht in de eigen omgeving plaats vindt en men heeft plannen gemaakt en is gemotiveerd om daadwerkelijk iets tegen dat onrecht te ondernemen.

De gedachte was dat de mondiale insteek van de Michacursus wel eens een belemmering kunnen zijn voor aandacht voor diaconaat dichtbij. Maar wellicht zou aandacht voor diaconaat ver weg, de deelnemers toch ook aanzetten tot aandacht voor diaconaat dichtbij. Dit laatste bleek niet direct het geval te zijn. De Michacursus heeft blijkbaar duidelijk aandacht voor diaconaat dichtbij. Zowel op het terrein van kennis, als op het terrein van bewustwording en praktijk.

Uit de Michacursus volgt een omschrijving van diaconaat dichtbij die iets toevoegt aan de gebruikelijk definities ervan binnen de kerken. De Michacursus richt de aandacht namelijk ook op het milieu en op economische belangen die een rol spelen bij duurzaamheid. Tegelijkertijd heeft Michacursus minder aandacht voor de sturende en motiverende rol van de lokale kerk voor diaconaat. Het richt zich op individuen die vervolgens wellicht hun taak oppakken en uitrollen in de kerk.

De Michacursus wordt vooral binnen PKN kerken toegepast. Maar ook binnen PKN gemeente zijn er velen die de Michacursus nog niet toepassen. Er is dus een enorm potentieel om middels de Michacursus mensen toe te rusten tot dienstbaar zijn in de eigen omgeving (en daarbuiten).

7. Aanbevelingen

Vanuit het geheel van conclusies en aanbevelingen die in dit verslag zijn verwerkt kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan.

De Michacursus is een cursus die de deelnemers toerust tot diaconaat dichtbij. Maar de cursus zou verbeterd kunnen worden door genoemde aspecten te verbeteren. Maar wellicht is het beter om de gehele cursus, zowel de vorm als de inhoud, fors aan te passen in een hele vernieuwde cursus.

De aanbeveling voor een vernieuwde cursus bestaat uit de volgende acties:

- De vernieuwde Michacursus is opgebouwd uit 4 lessen, 1 praktijkdag, 1 evaluatie en een afrondingsles. Bespreek in elk van de 4 lessen, één van de pijlers van diaconaat: God, ikzelf, de ander, de praktijk. Hierbij moet de bijbelse onderbouwing een prominente plaats krijgen. De bijbelse onderbouwing is immers de bron, motivatie en kracht voor diaconaat. Door deze aanpak wordt er geen pijler vergeten en is er ook duidelijk variatie en verschil tussen de lessen.
- De praktijkopdracht is een belangrijke pijler van de Michacursus. Dit concept moet worden uitgebreid. Meer praktijkopdrachten uitvoeren zou wenselijk zijn maar is niet realistisch. Daarom moet er meer nadruk worden gelegd op de huiswerkopdrachten.
- Er moeten meer huiswerkopdrachten per les beschikbaar zijn, verdeeld over de verschillende gebieden van diaconaat, "dichtbij", "ver weg", People, Profit en Planet. De deelnemer moet elke keer één opdracht kiezen en thuis uitwerken. Zodoende komt er meer diepgang, kan een ieder zelf aan de slag met concrete acties en worden alle terreinen van diaconaat aangepakt. In de les worden de ervaringen gedeeld zodat men van elkaar leert en bemoedigd wordt.
- Er moet meer gebruik worden gemaakt van beeldmateriaal. Deze beelden spreken de deelnemers aan en zorgen voor bewustwording van de problematiek. Beeldmateriaal kan ook goed worden gebruikt voor kennisoverdracht van bijbelse achtergronden. Zodoende hoeft de groepsleider niet zelf de bijbelstudie voor te bereiden en voor te dragen. Het beeldmateriaal moet voorbeelden geven van "diaconaat dichtbij"- projecten in de eigen omgeving. Het toont het onrecht op de verschillende terreinen maar ook de projecten die daar al iets tegen doen. Dit helpt niet alleen voor de bewustwording maar helpt ook om concreet voorbeelden te zien van hoe men daadwerkelijk aan de slag kan gaan. Hierdoor gaat men waarschijnlijk ook de praktijkopdrachten op verschillende gebieden uitvoeren. Nu kiest men vooral de mens in de eigen omgeving als praktijkopdracht.
- Meer beeldmateriaal kan de hoeveelheid schriftelijk cursusmateriaal reduceren. Dit scheelt tijd in de voorbereiding en ook tijdens de lessen als het cursusmateriaal allemaal wordt voorgelezen.

Voor mogelijke vervolgonderzoeken worden de volgende voorstellen gedaan:

- Elke deelnemer van de Michacursus vult op de laatste les een vragenlijst in. Hierdoor kan de organisatie van de Michacursus blijven reageren op positieve en negatieve opmerkingen van de deelnemers.
- Maak een database van deelnemers zodat voor vervolgonderzoek de gegevens bekend zijn en er snel en eenvoudig contact gezocht kan worden.
- Onderzoek naar de langere termijn effecten van de Michacursus. Wellicht zijn er concrete projecten opgezet die nuttig beeldmateriaal kunnen opleveren voor de vernieuwde cursus.
- Onderzoek of de Michacursus een cursusversie kan ontwikkelen die vooral is toegelegd op diaconaat dichtbij vanuit de eigen gemeente. De thema's en de onderbouwing zijn hetzelfde als in de Michacursus, maar de toepassing, de praktijkopdracht en de huiswerkopdrachten zijn toegespitst op de situatie van de eigen kerk en omgeving. Ook

kan de diaconale rol van de kerk in het Koninkrijk van God een plaats krijgen in deze cursus. Hierdoor kan het thema diaconaat gemeentebreed worden aangepakt en krijgt het hopelijk ook een duurzame plaats in het beleid van de kerk en zijn de acties ook voor de langere termijn gewaarborgd. Hierdoor kunnen structurele diaconale projecten worden doorgevoerd.

Literatuurlijst

- Aalbers, M., 'Een stuiver in de collectezak', *Nederlands Dagblad* (2010, 3 maart).
- Baart, A., 'Diaconaal handelen', in: H. Crijns, e.a. (red.), *Barmhartigheid en gerechtigheid* (Kampen: Kok i.s.m. Disk, 2004) pp. 282- 293.
- Broer, N. A., *Onderzoeken en vinden: Achtergronden en praktijk van empirisch onderzoek* (Schoonhoven: N. A. Broer, 2010), 195 pp.
- Bijma, B., 'Diaconaat in de buurt', *Woord en dienst* (2007, november) pp. 9-11.
- Clifton, S, *The salvation army in the body of Christ: An ecclesiological statement*, (2008), www1.salvationarmy.org/ihq/.../Ecclesiological-Statement.pdf
- De Laat, C. de, *De competentiegerichte student* (Zutphen: Thieme Meulenhof, 2006), 48 pp.
- Donner, P. H., 'Niet geld ontbreekt, maar aandacht', *Nederlands Dagblad* (2009, 3 december).
- Gillisen, D., 'Met een tropenhelm op Nederland in', *Nederlands Dagblad* (2010, 27 maart).
- Horst, G. ter, 'Claiborne schreef werkelijk een profetisch boek', *Nederlands Dagblad* (2010, 12 maart).
- Kerken actief in prachtwijken, *Nederlands Dagblad* (2010, 24 maart).
- Kuiper, R., Jager- Vreugdenhil, M., 'De Kerken aan zet', in: E. van Hoek- Burgerhart, e.a. (red), *Nabije Naasten* (Barneveld: De Vuurbaak, 2007) pp. 10- 20.
- Lalleman- de Winkel, H., *Van levensbelang: De relevantie van de oudtestamentische ethiek* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1999), 151 pp.
- Met oma op stap, *Nederlands Dagblad* (2010, 27 maart).
- Migchelbrink, F., *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn* (Amsterdam: SWP, 2002), 223 pp.
- Nitrauw, B., 'Burenbezoek', *Nederlands Dagblad* (2010, 27 maart).
- Noordegraaf, A., *Oriëntatie in het diaconaat* (Zoetermeer: Boekencentrum, 1991), 232 pp.
- Noordegraaf, A., "Diaconale presentie in bijbels perspectief", *Soteria* 24/2 (2007) pp. 6-15.
- Noordegraaf, A., 'Verkenningen in de Bijbel', in: G.C. den Hertog en A. Noordegraaf (red), *Dienen en delen* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2009) pp. 27- 58.
- Noordegraaf, A., 'Inleiding', in: G.C. den Hertog en A. Noordegraaf (red), *Dienen en delen* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2009) pp. 9- 26.
- Pop, F.J., *Bijbelse woorden en hun geheim: Verklaring van een aantal bijbelse woorden*, ('s Gravenhage: Boekencentrum B.V., 1987), geraadpleegd op 'Online Bible editie' (2003).

Prins, D. A., 'De inrichting van diaconaal werk', in: E. van Hoek- Burgerhart, e.a. (red), *Nabije Naasten* (Barneveld: De Vuurbaak, 2007) pp. 99- 110.

Rozema, H., 'Goed doen', *Nederlands Dagblad* (2010, 9 maart).

Schechter, S., *Aspects of Rabbinic Theology* (New York, Schocken Books, 1972), 384 pp.

Schutten, J., 'Je wijk dienen, maar hoe?', *CV Koers* 11/ 5 (2010) pp. 64- 67.

Snoei, C., *Armen in Gods licht*, (Driebergen: Tear Fund, 1990), 18 pp.

Steenbergen, W., 'Diaconaat: ten dienste van mensen, in dienst van God', in: D. Koole en W. H. Velema, *Zichtbare liefde van Christus* (Kampen: Kok Voorhoeve, 1991), pp. 43- 47.

Stott, J., *Uitdagingen van deze tijd in bijbels perspectief* (Apeldoorn: Uitgeverij Novapress, 1999), 543 pp.

Veer, M. van der, 'De liefde jegens allen', in: E. van Hoek- Burgerhart, e.a. (red), *Nabije Naasten* (Barneveld: De Vuurbaak, 2007) pp. 21-34.

Verheij, M., 'Monsterlijke misdaad', *Nederlands Dagblad* (2010, 24 april).

Willemse, A., "Groei van het aantal eenzamen roept om actie", *Nederlands Dagblad* (2009, 24 december).

Windt, J. van der, *Niet meer dan eerlijk* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2009), 168 pp.

Bijlage 1 De vragenlijst

Michacursus
goed en recht doen

Vragenlijst over de Michacursus

april 2010

Algemene vragen

Geslacht

- man
- vrouw

Leeftijd

Kerkgenootschap:

.....
.....

Wanneer heeft u de Michacursus gevolgd?

van (maand-jaar) tot
..... (maand-jaar)

Vragen over de Michacursus

Geef aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen:

1. De oproep om recht te doen uit Micha 6 vers 8 is goed uitgelegd.
2. Het verschil tussen 'recht doen' en 'goed doen' is goed uitgelegd.
3. Het begrip 'gerechtigheid' is goed uitgelegd.
4. Het begrip 'barmhartigheid' is goed uitgelegd.
5. Het is goed uitgelegd dat de Bijbel mensen aanspoort om onrecht tegen te gaan.
6. Het behandelen van 'onrecht ver weg' heeft mij ook bewust gemaakt van 'onrecht in mijn eigen omgeving'.

oneens	zeer oneens	oneens	neutraal	eens	zeer eens
☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐	☐

00010001

De Michacursus behandelt onrecht op verschillende gebieden. Geef bij elke vraag aan op welk gebied vooral de nadruk lag.

U mag één of twee hokjes aankruisen.

- 7. Ik heb nieuwe bijbelse inzichten gekregen over het omgaan met onrecht - vooral op het gebied van:
- 8. Ik heb meer inzicht gekregen in de situaties van onrecht - vooral op het gebied van:
- 9. Ik ben meer bewogen geworden met onrecht - vooral op het gebied van:
- 10. De Michacursus heeft mij vooral toegerust op het gebied van:
- 11. De groepsactiviteit past vooral bij het gebied van:

	People		Profit		Planet	
	eigen omgeving	ver weg	eigen omgeving	ver weg	eigen omgeving	ver weg
7.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Open vragen

Vraag 12: Waar ziet u onrecht aan mens of milieu in uw eigen omgeving?

Vraag 13: Wat heeft u gemist in de aandacht voor het onrecht aan mens of milieu in uw eigen omgeving?

Vraag 14: Wat was de groepsactiviteit?

Vraag 15: Heeft u plannen gemaakt om (eventueel samen met anderen) op een structurele manier onrecht aan mens en milieu te helpen aanpakken?
Zo ja: welke plannen heeft u?

Vragen over uw deelname aan de Michacursus

Geef aan welke onderdelen van de Michacursus u heeft gevolgd:

	ja	nee
Les 1	☐	☐
Les 2	☐	☐
Les 3	☐	☐
Les 4	☐	☐
Les 5	☐	☐
Les 6	☐	☐
Les 7	☐	☐
Groepsactiviteit	☐	☐

Ruimte voor eventuele opmerkingen.

Dat was het. Dank.

00010002

Bijlage 2 Deelnemers

Gemeenten die de Michacursus afgelopen jaar hebben gevolgd				
Gemeente	Naam	Woonplaats	aantal deelnemers	aantal vragenlijsten ingevuld
PKN	St. Jan	Gouda	10	7
PKN	St. Jan	Gouda	14	5
PKN	St. Jan	Gouda	5	1
PKN	St. Jan	Gouda	9	8
PKN	Kerk en Zanen	Alphen aan de Rijn	15	6
PKN		Woerden	26	14
CAMA		Woerden	8	
Interkerkelijke groep		Delft	15	
PKN		Alblasserdam	25	
PKN		Voorthuizen	7	
PKN		Voorthuizen	6	
		Uit meerdere groepen		9
			140	50
Gemeenten die de Michacursus niet hebben gevolgd afgelopen jaar.				
RK kerk		Gouda		
Leger des Heils		Gouda		
Cama gemeente Parousia		Gouda		
Morgenstond Pinkstergemeente		Gouda		
Vrije Evangelische Gemeente		Gouda		
Remonstrantse federatie		Gouda		
Raphael Gemeente		Gouda		
Christelijk Gereformeerde Gemeente		Gouda		
Vrijgemaakte kerk		Gouda		
PKN/ RK*		Soest		
PKN		Delfgauw		
	Heeft Michacursus aangepast naar eigen wensen			
	Geschat aantal			

Bijlage 3 Resultaten van vragenlijsten

Gegevens van de vragenlijsten zijn verwerkt met SPSS en Excel.

		Geslacht			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	man	17	34,0	34,7	34,7
	vrouw	33	64,0	65,3	100,0
	Total	49	98,0	100,0	
Missing	System	1	2,0		
Total		50	100,0		

		Geslacht					
		man			vrouw		
		Count	Row N %	Column N %	Count	Row N %	Column N %
Leeftijdsgroep	< 20 jaar	0	,0%	,0%	1	100,0%	3,1%
	20 - 29 jaar	3	33,3%	17,6%	6	66,7%	18,8%
	30 - 39 jaar	6	27,3%	35,3%	17	72,7%	50,0%
	40 - 49 jaar	2	33,3%	11,8%	4	66,7%	12,5%
	50 - 59 jaar	5	55,6%	29,4%	4	44,4%	12,5%
	> 60 jaar	1	50,0%	5,9%	1	50,0%	3,1%

Descriptive Statistics			
	N	Mean	Std. Deviation
1. De oproep om recht te doen uit Micha 6 vers 8 is goed uitgelegd. :	48	3,73	,844
2. Het verschil tussen 'recht doen' en 'goed doen' is goed uitgelegd. :	50	3,56	,787
3. Het begrip 'gerechtigheid' is goed uitgelegd. :	50	3,80	,700
4. Het begrip 'barmhartigheid' is goed uitgelegd. :	50	3,98	,742
5. Het is goed uitgelegd dat de Bijbel mensen aanspoort om onrecht tegen te gaan. :	50	3,82	,850
6. Het behandelen van 'onrecht ver weg' heeft mij ook bewust gemaakt van 'onrecht in mijn eigen omgeving'. :	50	3,36	,851
Valid N (listwise)	48		

Deelnemer	Aantal lessen gevolgd	groepsactiviteit
1	3	1
2	5	1
3	4	1
4	4	1
5	4	0
6	5	1
7	5	1
8	7	1
9	7	1
10	5	1
11	4	1
12	7	1
13	4	1
14	4	1
15	7	1
16	4	0
17	6	1
18	6	1
19	6	1
20	7	1
21	7	1
22	7	1
23	6	1
24	7	0
25	7	1
26	6	1
27	7	1
28	7	1
29	7	0
30	7	1
31	6	1
32	7	1
33	7	1
34	5	0
35	6	1
36	7	1
37	7	1
38	5	0
39	6	1
40	6	0
41	3	1
42	7	1
43	7	1
44	7	1
45	7	0
46	6	1
47	7	1
48	7	1
49	6	0
50	6	1
	5,94	41
	85%	82%

Verzameldata van vragenlijsten.								
	People-dichtbij	People-ver weg	Profit-dichtbij	Profit-ver weg	Planet-dichtbij	Planet-ver weg		
Bijbelse inzicht gekregen in onrecht	25	12	11	7	14	12		
Inzicht in situaties van onrecht	6	18	11	13	7	18		
Bewogen geworden met onrecht	17	19	13	7	11	8		
Vooraf toegerust	25	8	9	8	19	5		
Groepsactiviteit	44	3	1	0	3	0		

	dichtbij	ver weg		totaal	
Bijbelse inzicht gekregen in onrecht	50	62%	31	38%	81
Inzicht in situaties van onrecht	24	33%	49	67%	73
Bewogen geworden met onrecht	41	55%	34	45%	75
Vooraf toegerust	53	72%	21	28%	74
Groepsactiviteit	48	94%	3	6%	51

	People	Profit	Planet	totaal
Bewogen geworden met onrecht	36	20	19	75
	48%	27%	25%	

Bijlage 4 Het projectplan

Michacursus

goed en recht doen

PROJECTPLAN ONTWERPFASE

Afstudeerprojectopdracht : “Diaconaat dichtbij” in de Michacursus

Versie :1.4
Datum : 08-04-2010
Auteur: : Aalze Veenstra, G6V, 040901
Opdrachtgever : Dienstencentrum PKN
Contactpersoon opdrachtgever : Tjirk van der Ziel
projectleider Michacursus, docent aan de CHE.
Begeleider CHE : Jaap Beukema, docent aan de CHE
Meelezer CH : Robert Doornenbal, docent aan de CHE

Akkoordverklaring van projectplan ontwerpfase		
Naam	Handtekening	Datum
Jaap Beukema		
Tjirk van der Ziel		
Robert Doornenbal		
Aalze Veenstra		

Aanleiding

De Micha Campagne roept christenen in Nederland op om hun verantwoordelijkheid te nemen voor de armoede in de wereld, veraf en dichtbij, en aan de slag te gaan, aan de hand van Micha 6:8 'Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de HEER van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God.' (NBV) Aan de campagne doen diverse kerken en organisaties mee. In feite is dit de Nederlandse vertaling van de wereldwijde Micah Challenge, die ontstaan is nadat wereldleiders in 2000 de acht zogeheten Millenniumdoelen ondertekenden. Deze millenniumdoelen beogen in 2015 de grootste wereldproblemen significant te hebben teruggedrongen. Men wil ondermeer de armoede met de helft terugdringen en onderwijs, leefomstandigheden en gezondheidszorg verbeteren. Christenen herkennen zich in deze doelen om zodoende wereldwijd recht te doen, en willen ook zelf daar een bijdrage aan leveren. De Michacursus is een concreet product dat daaruit voortvloeit: bewustwording, praktisch aan de slag gaan, toepasbaar in kerken en gemeenten die bewust missionair bezig willen zijn.

Het Dienstencentrum van de PKN is uitvoerder van de Michacursus en levert in dat kader menskracht en faciliteiten voor zowel de marketing als de verdere ontwikkeling van de cursus voor verschillende (kerkelijke) doelgroepen.

Omdat de Michacursus is ontstaan vanuit de Micha Campagne, is de insteek vooral mondiaal. Met andere woorden, de deelnemers aan de cursus verdiepen zich in complexe vraagstukken zoals armoede in het Zuiden, onrechtvaardige verhoudingen en structuren tussen rijk en arm, klimaatverandering, de ecologische voetafdruk en duurzaamheid. Deze komen in vier avonden aan de orde, waarbij overigens telkens wordt gekeken wat de Bijbel erover zegt. Na die vier avonden nemen zij een 'duikvlucht' naar beneden, naar het lokale niveau, om in de eigen leefomgeving aan de slag te gaan. Dat loopt uiteen van mensen helpen (ouderen, eenzamen, mensen in armoede) tot schoonmaakacties in de natuur en bewust duurzaam boodschappen doen (fair trade).

De Michacursus heeft tot doel om cursisten diaconaal bewust te maken van en op te roepen tot actie tegen problemen wereldwijd maar ook tegen problemen in de directe lokale omgeving. Dit vanuit het toenemend besef dat gedrag hier en nu, van invloed is op het leven van de medemens in andere delen van de wereld, en vaak op negatieve wijze. Door nu globaal en lokaal met elkaar te verbinden, hoopt de cursus een gedragsverandering op gang te brengen waarmee christenen handen en voeten kunnen geven aan de oproep van Micha om goed en recht te doen.

De vraag is nu of die mondiale 'aanvliegroute' rond grote complexe problemen deelnemers helpt warm te lopen voor diaconaat in eigen omgeving. Het is dus de vraag of het cursusmateriaal aan deze eigen doelstelling beantwoordt.

Vraagstelling

Is de Michacursus in zijn huidige vorm geschikt om cursisten toe te rusten voor “diaconaat dichtbij” en welke aanbevelingen kunnen worden gedaan om dit doel zo mogelijk gericht te gaan bereiken.

Deelvragen hierbij zijn:

- In welke mate is diaconaat dichtbij expliciet uitgewerkt in het cursusmateriaal?
- Welke bijbelse visie op diaconaat komt in de literatuur naar voren?
- Welke bijbelse visie op diaconaat komt uit de cursus naar voren?
- In hoeverre wordt het doel ‘de deelnemers toerusten tot “diaconaat dichtbij” bereikt?

Doelstelling

Kennis en inzicht verschaffen in hoeverre de Michacursus voldoet aan de eigen doelstelling van het toerusten van de deelnemers voor diaconaat in de eigen omgeving. Daarnaast

aanbevelingen verschaffen waarmee cursusmateriaal kan worden verbeterd of ontwikkeld met het oog op die doelstelling.

Projectresultaat

Een rapport met een beoordeling in hoeverre de Michacursus de cursisten toerust tot “diaconaat dichtbij” met daarbij aanbevelingen voor eventuele verbeteringen.

Eisen/randvoorwaarden

- De hernieuwde versie van de Michacursus wordt gebruikt als onderzoeksmateriaal. Aandachtspunt hierbij is dat de deelnemers de vorige versie hebben gebruikt. Wellicht zijn hun opmerkingen al gedeeltelijk verwerkt in de hernieuwde versie.
- Aanbevelingen moeten afgestemd zijn op de doelgroep van de Michacursus.
- Aanbevelingen kunnen leiden tot verbetering van Michacursus maar zonedig tot een geheel vernieuwde cursus.
- Aanbevelingen moeten leiden tot een praktisch hulpmiddel zodat de deelnemers weten hoe ze concreet aan de slag kunnen met “diaconaat dichtbij”.
- Praktijkonderzoek behelst onderzoek van een beperkte groep deelnemers en leiders van de Michacursus zodat ook in persoonlijke contacten informatie kan worden uitgewisseld.

Projectplan van activiteiten

Analyse van vraagstelling [Aantal pag. in verslag = 2]

- Definitie van terminologie uit de vraagstelling
 - wat wordt bedoeld met *geschikt* in de term “een geschikte cursus”
 - wie zijn de cursisten (kerkelijke achtergrond, leeftijd, reden van deelname)
 - wat is toerusten
 - wat is diaconaat dichtbij (diaconaat omschrijven en dichtbij definiëren)

Literatuuronderzoek naar visies op diaconaat en diaconaat dichtbij [6]

Onderzoek naar bijbelse visie op “diaconaat dichtbij” vanuit de literatuur

- Literatuuronderzoek over verschillende bijbelse visies op “diaconaat dichtbij”, op nationaal en internationaal niveau en vanuit verschillende invalshoeken.
 - Het lezen en analyseren van gezaghebbende literatuur over diaconaat
 - Het lezen en analyseren van literatuur over diaconaat uit verschillende kerkelijke achtergronden (reformatorisch, evangelisch en leger des Heils)
 - Actuele items verzamelen (uit kranten van internet) en verwerken in een beschrijving van actuele issues op het gebied van diaconaat dichtbij
 - Zoeken naar specifieke kenmerken van “diaconaat dichtbij” in de genoemde literatuur.
 - Beschrijven van verschillende visies op diaconaat en specifieke kenmerken van “diaconaat dichtbij”
- Onderzoek naar een eventuele verbinding van Micha 6:8 en “diaconaat dichtbij”.
 - Verdiepende studie naar Micha 6:8 om te ontdekken of dit vers iets specifiek te zeggen heeft over diaconaat dichtbij.

Analyse van het cursusmateriaal [8]

- Wat is de doelstelling van de Michacursus en hoe krijgt “diaconaat dichtbij”daarin een plaats?
 - Onderzoek van cursusmateriaal, website, gesprek met Tjirk vd Ziel om definitie van doelstelling te beschrijven. Daaruit afleiden of “diaconaat dichtbij” daarin een plaats heeft.
- In welke mate wordt “diaconaat dichtbij” expliciet behandeld in het cursusmateriaal?

- Analyse van het cursusmateriaal. Met kleurcodering aangeven in welke mate een thema specifiek is toegespitst op “diaconaat dichtbij” of algemeen diaconaat of diaconaat ver weg. Hieruit volgt in hoeverre “diaconaat dichtbij” een volwaardige plaats heeft in de cursus.
- Welke bijbelse visie op “diaconaat dichtbij” wordt uitgewerkt in de Michacursus. En waarom is voor deze visie gekozen?
 - Analyse van de informatie die specifiek over “diaconaat dichtbij” gaat (bovenstaande item). Aan de hand van beschrijving van verschillende visies op diaconaat kan worden bepaald welke in de Michacursus wordt toegepast. Daarna beargumenteren of onderzoeken waarom deze visie gekozen is.
- In hoeverre reikt de Michacursus handvaten aan zodat de deelnemer kan groeien in kennis, vaardigheden en attitude in “diaconaat dichtbij”?
 - In analyse van de cursus naar het aanwezig zijn van “diaconaat dichtbij”, de gevonden items opsplitsen in kennis, vaardigheden en attitude. Vervolgens concluderen of deze evenwichtig aan de orde komen en beoordelen of de cursisten toegerust worden om concreet in actie te kunnen komen.
- In hoeverre kunnen andere cursussen in diaconaat, leerpunten aangeven voor de Michacursus?
 - Analyse van andere cursussen zoals “Just People” van de Community Mission (en wellicht andere cursussen) om daar leerpunten uit te generen voor de Michacursus.

Beoordeling van de cursus vanuit de praktijk [8]

Praktijk onderzoek naar ervaring van deelnemers aan de hand van een vragenlijst. Praktijkonderzoek uitvoeren volgens de methode beschreven door Mighelbrink, *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn*⁸³. Onderzocht wordt op groei in kennis, vaardigheden en attitude.

- In hoeverre ervaart de deelnemer nieuwe *inzichten* in de bijbels oproep tot “diaconaat dichtbij” te hebben verkregen (o.a. kennis van bijbelse visie op “diaconaat dichtbij”, bekendheid met de doelgroep van “diaconaat dichtbij”, praktijkvoorbeelden in de eigen omgeving van “diaconaat dichtbij” etc).
- In hoeverre ervaart de deelnemer een veranderde *houding* ten aanzien van “diaconaat dichtbij”.
- In hoeverre ervaart de deelnemer dat de Michacursus heeft geholpen concreet *aan de slag* te gaan met “diaconaat dichtbij”.

Beantwoording van de onderzoeksvraagstelling aan de hand van hierboven genoemde onderzoeksresultaten.

Aanbevelingen voor eventuele verbeteringen [2]

- n.a.v. de beoordeling cursusmateriaal Michacursus
- n.a.v. het praktijkonderzoek

Conclusies [2]

Conclusies naar aanleiding van voorgaande resultaten op de beantwoording van de vraagstelling en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

⁸³ Mighelbrink, F., *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*, Uitgeverij SWP, 2002

Organisatie

Tijd

Afstudeerproject																																					
Fase	Tijdsschema afstudeeropdracht (weeknr)																																				
	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38				
Initiatief fase																																					
Definitief fase																																					
Ontwerp fase																																					
Projectplan ontwerp	x	x	x	x																																	
Voorbereiding fase																																					
literatuur onderzoek			x	x	x	x																															
Realisatie fase																																					
Praktijkonderzoek opstellen					x	x	x	x																													
beoordeling cursusmateriaal								x	x	x	x																										
Praktijkonderzoek uitvoeren								x	x	x	x																										
Verwerking prak.ond.zoek													x	x	x	x																					
Verslaglegging				x				x																													
Nazorg fase																																					
Concept naar mee-lezer																																					
Afstudeerproject definitief																																					
Presentatie																																					

Geld

Dit onderzoek kan uitgevoerd worden zonder een bijdrage te vragen in de kosten van de opdrachtgever.

Kwaliteit

Onderzoek voldoet aan hierboven genoemde randvoorwaarden en eisen.

Communicatie

Voortgangsbepreking op afspraak met de projectcoach en de opdrachtgever. Via e-mail worden beiden op de hoogte gehouden van de tussentijdse resultaten.

Er zal een tussenevaluatie plaats vinden met de projectcoach en de opdrachtgever

Projectteam

De opdracht wordt individueel uitgevoerd. Verdere informatie zie hierboven genoemde punt.

